

Advies inzake verdeling GLB-middelen voor verbreed
subsidiestelsel Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer

1 november 2021

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	7
2.1 Aanleiding en achtergronden	7
2.2 Context: huidige verdeling van middelen voor ANLb.....	7
2.3 Doel en nagestreefd resultaat	8
Hoofdstuk 3 Werkwijze.....	10
3.1 Aanpak bij opstelling advies.....	10
3.2 Verwerking grenswijziging tussen Zuid-Holland en Utrecht	11
3.3 Ambtelijke consultatie provincies	11
3.4 Bestuurlijke consultatie provincies	11
Hoofdstuk 4 Verdeling extra middelen voor optimalisatie ANLb	12
4.1 Inleiding	12
4.2 Toedeling op basis van nieuwe doelen klimaat en water	12
4.3 Verdeling op basis van verbeterkansen bij huidige werkwijze van de collectieven	13
4 Toedeling voor uitbreiding inzet ANLb voor dooradering en leefgebied water	13
Hoofdstuk 5 Verdeling extra middelen voor boerenlandvogels	15
Hoofdstuk 6 Verdeling extra middelen voor klimaatmaatregelen	16
6.1 Verdeling gelden voor klimaatmitigatie	16
6.2 Verdeling extra middelen voor klimaatadaptatie	17
Hoofdstuk 7 Verdeling extra middelen voor agrarisch waterbeheer	19
7.1 Grondslag voor verdeling additionele middelen voor (extra) agrarisch waterbeheer	19
7.2 Verdeling van additionele middelen voor kwaliteitsverbetering oppervlaktewater	19
7.3 De verdeling van additionele middelen voor verbetering grondwaterkwaliteit	19
Hoofdstuk 8 Het totale resultaat per provincie	21
Hoofdstuk 9 Naar een integrale herverdeling van de ANLb-middelen	22
9.1 Inleiding	22
9.2. Herverdeling bestaande ANLb-gelden, doelgericht en op basis van objectieve data	23
9.3. Heroriëntatie in breder perspectief	24
9.4 Een eerste stap naar een meer integrale inzet van het ANLb	24
9.5. Op weg naar een meer integrale inzet van het ANLb op middellange termijn	26
Bijlage 1 De opdracht en de samenstelling van de externe commissie	
Bijlage 2 Berekeningen verdelingen voor optimalisatie ANLb en voor akker- en struweelvogels	
Bijlage 3 Berekeningen verdelingen voor klimaat en water	
Bijlage 4 Berekening totaal percentage per provincie	

INLEGVEL

Besluit IPO bestuur dd 1-12-2021

Onderwerp Vaststelling Rapport commissie Beukema voor de verdeling middelen ANLB

De Bestuurlijke adviescommissie Vitaal Platteland van het IPO (BAC VP) heeft met waardering geconstateerd dat de commissie haar werkzaamheden volgens de opdracht heeft uitgevoerd. De BAC VP heeft het IPO Bestuur geadviseerd in te stemmen met de voorgestelde verdeling van de middelen, met uitzondering van het volgende: een aangepaste verdeling voor boerenlandvogels.

Verdeling extra ANLB-middelen '22-'27 voor Boerenlandvogels, percentages zijn leidend

Groningen	7,1%	€ 99.181
Friesland	3,6%	€ 49.657
Drenthe	25,8%	€ 358.872
Overijssel	5,5%	€ 76.492
Gelderland	19,0%	€ 264.647
Flevoland	4,8%	€ 67.479
Utrecht	0,5%	€ 7.159
Zuid-Holland	1,6%	€ 22.751
Noord-Holland	1,8%	€ 25.684
Zeeland	5,3%	€ 73.196
Noord-Brabant	13,4%	€ 186.993
Limburg	11,5%	€ 159.894
Totalen	100,0%	€ 1.392.000

De BAC VP heeft voor dit onderdeel een aangepast voorstel aan het IPO Bestuur voorgelegd.

Op 16 december 2021 heeft het IPO-Bestuur kennisgenomen van het rapport van de commissie Beukema en ingestemd met de door de BAC VP voorgestelde verdeling. Het IPO-bestuur heeft de volgende, gecorrigeerde, verdeling vastgesteld:

Totale verdeling extra ANLB-middelen voor GLB-periode 2023-2027, percentages zijn leidend

	Extra per jr		Totale extra over '22-'27
Groningen	€ 1.788.690	9,2%	€ 8.942.471
Friesland	€ 2.749.389	14,1%	€ 13.745.439
Drenthe	€ 1.781.228	9,1%	€ 8.905.165
Overijssel	€ 1.778.788	9,1%	€ 8.892.968
Gelderland	€ 2.234.332	11,4%	€ 11.170.439
Flevoland	€ 787.178	4,0%	€ 3.935.459
Utrecht	€ 1.272.122	6,5%	€ 6.359.914
Zuid-H	€ 1.776.018	9,1%	€ 8.879.119
Noord-H	€ 917.358	4,7%	€ 4.586.286
Zeeland	€ 957.419	4,9%	€ 4.786.571
Noord-Br.	€ 2.151.952	11,0%	€ 10.758.584
Limburg	€ 1.319.662	6,8%	€ 6.597.586
Totalen	€ 19.514.135	100,0%	€ 97.560.000

Samenvatting

In dit advies zijn op verzoek van de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland van het Interprovinciaal Overleg (IPO) twee voorstellen geformuleerd. In de eerste plaats gaat het om een voorstel voor de verdeling van de additionele gelden die met ingang van 2023 beschikbaar komen bij de herijking van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Daarnaast is op verzoek van de Bestuurlijke Adviescommissie een visie en een procesvoorstel ontwikkeld voor een meer integrale, toekomstige herverdeling van het geheel aan budgetten voor Agrarisch Natuur – en Landschapsbeheer (ANLb).

Voor het advies over de additionele gelden die met ingang van 2023 beschikbaar komen is gezocht naar verdeelparameters voor optimalisatie ANLb, akker- en struweelvogels en klimaat- en watermaatregelen.

Het budget voor optimalisatie van het ANLb – voorlopig is afgesproken daarvoor € 46,6 miljoen in te zetten in de periode '23-'27 – is over de twaalf provincies verdeeld op basis van drie parameters:

- a) De omvang van de additionele budgetten voor klimaat en water per provincie.
- b) De voorstellen voor verbetering van het huidige functioneren van de agrarische collectieven.
- c) De uitbreiding van de inzet van ANLb voor groene dooradering.

Het voorstel voor de verdeling van het additionele budget voor akker- en struweelvogels – naar verwachting zal dat € 6,96 miljoen zijn voor de periode '23-'27 – is gebaseerd op het huidige voorkomen van akker- en struweelvogels in het boerenland. Daartoe zijn de actuele data over de aantallen per provincie van acht akker- en struweelvogels bij SOVON opgevraagd en verkregen.

Voor de verdeling van de additionele middelen voor klimaat en water is het advies in de eerste plaats om het beschikbare budget – naar verwachting € 44 miljoen voor de periode '23-'27 – als volgt te verdelen over klimaatmitigatie-, klimaatadaptatie- en watermaatregelen:

- 40% voor klimaatmitigatie
- 20% voor klimaatadaptatie
- 40% voor verbetering waterkwaliteit via agrarisch waterbeheer.

Het te verwachten budget voor klimaatmitigatie via ANLb – in ons advies in totaal € 17,6 miljoen - is te verdelen op basis van de volgende toepassingen:

- a) verhoging gehalte organische stof in akkers,
- b) versterking van CO₂-vastlegging in akkers en weilanden (via teelttechniek, aangepaste gewaskeuzes, agroforestry en beheer kleine landschapselementen) en
- c) vermindering van veenoxidatie. Hierbij zijn als verdeelparameters gehanteerd: de oppervlakte akkerland per provincie, de oppervlakte akker- en weiland minus de oppervlakte die al onder ANLb is gebracht en de oppervlakte dik veen per provincie.

Voor het verdelen van de middelen voor klimaatadaptatie (€ 8,8 miljoen voor periode '23-'27) is gekeken naar twee maatregelen:

- a) het voorkomen van droogte door meer water vast te houden en te laten infiltreren (de verdeelparameter hiervoor is de totale oppervlakte infiltratiegebied per provincie) en
- b) inundaties, het gericht opvangen op de daarvoor minst kwetsbare agrarische percelen (verdeling op basis van de oppervlakte aan kleine binnenwateren per provincie, zoals te vinden bij CBS).

Tenslotte is een verdeling voorgesteld voor een additioneel budget gericht op verbetering waterkwaliteit van € 17,6 miljoen ('23-'27) via extra ANLb-inzet. Hierbij is enerzijds gekeken naar verdeling van een budget van € 8,8 miljoen voor verbetering oppervlaktewaterkwaliteit via maatregelen in akker- en weidegebieden en anderzijds naar verdeling van de resterende € 8,8 miljoen voor verbetering grondwaterkwaliteit. Voor verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit is het advies de additionele middelen te verdelen op basis van de oppervlaktes kleine binnenwateren per provincie, zoals te vinden bij CBS. Voor de verdeelsleutel van het extra budget voor

ANLb gericht op verbetering van de grondwaterkwaliteit is het advies die te baseren op de oppervlaktes infiltratiegebied vermeerderd met de oppervlaktes natte natuur per provincie.

Bij al deze verdeelparameters zijn kritische kanttekeningen te plaatsen en zijn adequatere maatstaven denkbaar. Een uitgebreide zoektocht naar cijfers die per provincie en voor alle provincies beschikbaar zijn heeft echter, mede gezien de korte periode die voor het opstellen van dit advies beschikbaar was, geen betere verdeelparameters opgeleverd.

Het resulterende, totale verdeelingsadvies – zie hoofdstuk 8 – luidt als volgt:

	Alle extra bedragen, als % van totale extra budget	Totale bedragen voor periode '23-'27
Groningen	9,7%	€ 9.438.319
Friesland	14,3%	€ 13.993.696
Drenthe	8,7%	€ 8.514.084
Overijssel	9,5%	€ 9.275.386
Gelderland	11,0%	€ 10.683.671
Flevoland	4,0%	€ 3.861.729
Utrecht	6,6%	€ 6.399.568
Zuid-Holland	9,2%	€ 8.988.992
Noord-Holland	4,8%	€ 4.714.687
Zeeland	4,8%	€ 4.708.971
Noord-Brabant	10,8%	€ 10.557.553
Limburg	6,6%	€ 6.423.343
Totalen	100,0%	€ 97.560.000

Opmerkingen bij deze tabel

- Het totaal te verdelen bedrag voor de hele periode is (conform de voorlopige verdeling die in de BACVP is vastgesteld, zie hoofdstuk 1) € 160,2 miljoen. Er is tevens met het Rijk afgesproken dat € 62,64 miljoen daarvan gereserveerd wordt voor het Aanvalsplan Grutto. Resteert voor de overige doelen, dat wil zeggen voor klimaat en water, optimalisatie ANLb en voor akker en struweelvogels: € 97,56 miljoen.
- De totale bedragen zijn indicatief aangezien er in het kader van het NSP-GLB nog geen definitieve overeenstemming is met het Rijk over de verdeling van de budgetten over de thema's. De commissie adviseert niet over de totale bedragen, zij adviseert alleen over de percentages ofwel de te hanteren verdeelsleutels per thema.

Het laatste hoofdstuk van dit advies bevat een voorstel voor een meer integrale inzet van het ANLb en een beschrijving van de te doorlopen stappen om op termijn te komen tot een algehele herverdeling van het totale budget voor ANLb-inzet.

De commissie adviseert over te gaan tot een herverdeling op basis van enerzijds een beoordeling van de effectiviteit van de huidige ANLb-inzet via audits per gebied of per provincie en anderzijds het scherper kiezen voor direct aan de beleidsdoelen gerelateerde, objectieve maatstaven voor de verdeling van de beschikbare middelen. De verdeling zoals die in dit advies wordt voorgesteld biedt daarvoor een opstap.

Daarnaast worden voorstellen gedaan voor het verbinden van de inzet van het ANLb met andere instrumenten voor klimaat-, water-, bodem-, luchtkwaliteits- en landschapsbeleid. Dat kan via het vastleggen van een aantal generieke, nieuwe afspraken in de beschikkingen voor de collectieven en daarnaast door het versterken van de gebiedsgerichte aanpak.

Het advies eindigt met het beschrijven van zeven stappen die doorlopen zullen moeten worden om te komen tot de nagestreefde algehele herverdeling op basis van evaluaties van de effectiviteit per gebied en op basis van objectieve verdeelparameters.

Hoofdstuk 1 Inleiding

2.1 Aanleiding en achtergronden

Per 1 januari 2023 start de nieuwe GLB-periode (EU-Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) waarbij het doelbereik van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheerstelsel (ANLb) wordt verbreed. Hierdoor komen er additionele middelen beschikbaar voor klimaat- en waterdoelen, de optimalisatie van het huidige ANLb, het aanvalsplan Grutto en extra inzet op andere boerenlandvogels. Het gaat hier om circa € 20 miljoen per jaar extra in de jaren 2023 en 2024 mogelijk groeiend naar circa € 40 miljoen in de jaren 2025 t/m 2027. In de huidige situatie groeit de omvang van het ANLb in 2022 naar bijna € 80 miljoen per jaar.

Tabel 1: voorlopige indicatie additionele middelen ANLb in het GLB-NSP

Additioneel ANLb (bedragen in mln €)	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
- Grutto / boerenlandvogels	9,0	9,3	15,3	18,0	18,0	69,6
- Optimalisatie ANLb	5,7	5,5	12,8	11,3	11,3	46,6
- Verbreed klimaat en Water	5,3	5,3	12,0	10,7	10,7	44,0
Som	20,0	20,1	40,1	40,0	40,0	160,2

Omdat de huidige verdeling van ANLb middelen en de nieuwe verbrede doelen, voorzien in het GLB-NSP, niet op elkaar zijn afgestemd, wordt de huidige verdeling niet meer passend geacht voor de nieuwe middelen. Het gaat om een aanzienlijke additionele toevoeging en een complexe inhoudelijke en bestuurlijke afweging hoe deze middelen over de provincies te verdelen. Om deze redenen is in IPO-verband in de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland (BACVP) van 4 juni 2021 besloten een commissie in te stellen om een zwaarwegend advies uit te brengen aan de BACVP over de verdeling van aanvullende ANLb middelen vanaf 2023. Daarbij is besloten om de huidige omvang van de contracten/beschikkingen in het reguliere ANLb te blijven honoreren en in de komende GLB-periode voort te zetten.

In het Bestuurlijk Overleg GLB-NSP tussen het Rijk (LNV) en de twaalf provincies op 9 september is de gehele financiële tabel van het GLB-NSP (dat wil zeggen het Nationaal Strategisch Plan GLB) besproken, maar nog niet vastgesteld. Besluitvorming over deze tabel wordt verwacht in een nog (opnieuw) te plannen nieuw Bestuurlijk Overleg.

De bedragen per thema zijn daarom nadrukkelijk voorlopige bedragen. Op basis van bovenstaande tabel 1 kan dus slechts een voorlopige inschatting gemaakt worden van de bedragen (EU-middelen en benodigde cofinanciering) die per provincie beschikbaar komen voor de extra maatregelen in het kader van een verbreed ANLb. Idealiter worden de uitkomsten van het advies van de commissie Verdeling (additionele) Middelen ANLb meegenomen in de uiteindelijke besluiten over de verdeling van de financiën van het GLB-NSP.

2.2 Context: huidige verdeling van middelen voor ANLb

In de BACVP is op 11 maart 2021 besloten de huidige verdeling van POP3+ middelen Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) voor de transitieperiode 2021/2022 richting het nieuwe GLB te handhaven. Voor deze periode is afgesproken dat de middelen verdeeld worden conform de verwachte besteding van middelen per provincie (omvang van de lopende beschikkingen).

De huidige besteding van middelen per provincie is de resultante van:

- de oorspronkelijke verdeling van middelen op basis van de deelsleutel agrarisch natuurbeheer van de commissie Jansen II en
- twee overhevelingen op basis van de totale verdeelsleutel van het provinciefonds (Jansen III).

De verdeelsleutel voor het agrarisch natuurbeheer van de commissie Jansen II dateert uit 2011 en is gebaseerd op de omvang van de toenmalige contracten in het SNL-A, de voorloper van het ANLb. De verdeelsleutel Jansen III is de totale verdeelsleutel natuur die door de commissie Jansen III is overgenomen als onderdeel van de totale verdeelsleutel van het provinciefonds.

Bovengenoemde verdeelsleutels zijn niet direct gerelateerd aan de doelen die de twaalf provincies dienen te behalen middels het ANLb. Al in 2015 (Commissie-Schaap) is geadviseerd de verdeelsleutel voor de ANLb middelen enkele jaren na de start in 2016 te herzien.

De volgende rapporten zijn voor ons advies relevant:

- Provincies, natuurlijk... doen!, juni 2013, 2e advies Commissie Jansen aan IPO over verdeling financiële middelen Regeerakkoord Rutte II voor ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland.
- Redelijk verdeeld, IPO-rapport 320, december 2015, rapport van de Commissie Aanpak Verdeelvraagstukken Provinciefonds. (Jansen III)
- Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer, Alterra-rapport 2633, april 2015, ex ante evaluatie provinciale natuurbeheerplannen.
- Agrarisch natuurbeheer, een collectief belang, maart 2015, Advies Commissie Schaap over de ontwikkeling van het nieuwe stelsel Agrarisch- Natuur en Landschapsbeheer 2016
- Stelselvernieuwing in uitvoering, Tussenevaluatie van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer, WURrapport 3066, maart 2021, Boonstra e.a.

Bij de algehele herziening is verder het volgende van belang. In 2019 is er een wijziging geweest van de provinciegrens tussen Utrecht en Zuid-Holland, waarbij de gemeente Vijfheerenlanden onderdeel van de provincie Utrecht is geworden. De provincie Utrecht heeft de BACVP verzocht deze provinciegrenswijziging mee te nemen in de opdracht aan de commissie.

2.3 Doel en nagestreefd resultaat

De BACVP heeft op 4 juni 2021 besloten om een externe commissie – de Adviescommissie verdeling (additionele) middelen ANLb, ook wel Commissie Beukema – in te stellen om een advies te op te stellen over de verdeling van de additionele ANLb middelen die in het GLB-NSP (in ieder geval over de jaren 2023 t/m 2027) beschikbaar komen, gebaseerd op de doelen die iedere provincie met het ANLb dient te bereiken. De huidige subsidiebeschikkingen in het reguliere ANLb blijven gehonoreerd en worden de komende GLB-periode voortgezet.

Het advies zal alleen betrekking hebben op de *additionele* middelen, zowel die welke in 2023 beschikbaar komen als die welke beschikbaar komen via eventuele overhevelingen gedurende de looptijd van het GLB-NSP. Doel is een zwaarwegend advies over de verdeling van additionele ANLb middelen bestaande uit vier onderdelen:

1. Categorie Klimaat
2. Categorie Water
3. Aanvalsplan Grutto/Boerenlandvogels
4. Actualisatie en optimalisatie huidige ANLb

Deze opdracht is, gezien de korte tijdspanne die beschikbaar is voor de samenstelling van het advies, enkel gericht op de extra doelstellingen van het ANLb die zijn opgenomen in het GLB-NSP. In de opdracht aan de

commissie is gevraagd rekening te houden met de verdeling van de middelen van andere interventies¹ in het GLB-NSP die aan dezelfde doelen bijdragen.

Nieuwe beleidsprioriteiten gericht op bijvoorbeeld stikstof, overgangsgebieden of landbouwtransitie, die mogelijk volgen uit keuzes die gemaakt door een nieuw kabinet, staan los van deze opdracht.

In het GLB-NSP wordt via experimenteerruimte (art. 71) wel ingezet op stikstofreductie in overgangszones rondom Natura 2000 en op reductie van CO₂-emissie in veenweidegebieden. De beheersmaatregelen worden na 2025 mogelijk via het ANLb spoor of via inzet van artikel 66 en 67 voortgezet. De commissie is gevraagd om bij de reflectie op het huidige ANLb aanbevelingen te doen over de wijze waarop ANLb integraler ingezet kan worden als instrument om doelstellingen in het landelijk gebied te realiseren. Zie daarover hoofdstuk 9.

Het resultaat is, conform de opdracht, een zwaarwegend advies aan de BACVP dat direct kan worden overgenomen. De complete opdracht aan de commissie is opgenomen in bijlage 1. Het IPO-Bestuur heeft op 2 september ingestemd met de instelling van deze commissie en heeft de BAC VP mandaat gegeven de opdracht voor de commissie vast te stellen. Voor de inhoudelijke voorbereiding van het advies is door het IPO een opdracht verstrekt aan adviesbureau Partners for Innovation in Amsterdam. Deze opdracht is in hoofdzaak uitgevoerd door drs. T.J.D. Mulder van genoemd adviesbureau, in zijn rol als inhoudelijk secretaris van de commissie. Ambtelijk opdrachtgever voor de opdracht aan Partners for Innovation is Michel Schoemaker (IPO), die daarbij inhoudelijk wordt bijgestaan door Anco Hoogerwerf (provincie Groningen) en Erik Buijserd (provincie Zuid-Holland). Dit opdrachtgeverschap heeft alleen betrekking op het inhoudelijk secretariaat van de commissie.

¹ Zoals GLB-maatregelen gericht op samenwerking of investeringsbijdragen die eveneens bijdragen aan biodiversiteitsherstel, water en klimaat.

Hoofdstuk 3 Werkwijze

3.1 Aanpak bij opstelling advies

Om te komen tot een advies over de verdeling van de gelden is uitgegaan van de (voorlopige) verdeling over de drie hoofdthema's zoals beschreven in de opdracht van het IPO:

- voor boerenlandvogels voor de hele periode 2023-2027 € 69,6 miljoen, waarvan 90% voor het Aanvalsplan Grutto en 10% voor overige boerenlandvogels;
- voor optimalisatie ANLb voor de hele periode 2023-2027 € 46,6 miljoen;
- voor klimaat- en watermaatregelen voor de hele periode 2023-2027 € 44 miljoen.

Vervolgens is gezien welke maatregelen via het subsidiestelsel ANLb ingezet kunnen worden voor deze drie thema's. Voor het verdelen van het extra budget voor optimalisatie ANLb is uitgegaan van de aanbevelingen in het rapport van de WUR - "Stelselvernieuwing in uitvoering, tussenevaluatie ANLb" – en het rapport van BoerenNatuur - "Optimalisatieplannen BoerenNatuur"- .

Voor de verdeling van de extra gelden voor boerenlandvogels is het opstellen van een verdelingsadvies relatief eenvoudig. Hiervoor hoeft alleen gekeken te worden welke extra inzet nodig is voor akker- en struweelvogels, aangezien voor de weidevogels het Aanvalsplan Grutto leidend is en daarover reeds besluiten zijn genomen. Voor akker- en struweelvogels behoeven bovendien geen nieuwe (typen) maatregelen beschreven te worden, die zijn reeds beschikbaar in het huidige subsidiestelsel ANLb. Als beste verdeelmaatstaf is na overleg met SOVON gekozen voor de huidige verdeling van de totale populaties van acht akker- en struweelvogels over de provincies. Hiervoor wordt verwezen naar hoofdstuk 4.

Bij de verdeling van extra gelden voor klimaat- en watermaatregelen doet zich een extra verdeelvraagstuk voor aangezien in eerste instantie de voorgestelde € 44 miljoen verdeeld moet worden over klimaatmaatregelen en waterbeheermaatregelen. Het voorstel is om de volgende verdeling aan te houden:

- voor klimaatmitigatie: 40% ofwel € 17,6 miljoen;
- voor klimaatadaptatie (via waterkwantiteitsbeheer): 20% ofwel € 8,8 miljoen; - voor water(kwaliteits)beheer: 40% ofwel € 17,6 miljoen.

Wij kennen aan het voorkomen van klimaatverandering en aan het verbeteren van waterkwaliteit een even groot belang toe. Dit belang weegt volgens ons aanzienlijk zwaarder dan het belang van klimaatadaptatie via ANLb. Voor beide thema's gelden zwaarwegende Europese afspraken. Voor de maatregelen voor klimaatadaptatie geldt bovendien dat deze vooral betrekking zullen hebben op waterkwantiteitsbeheer in de landbouw. Echter, deze waterkwantiteitsmaatregelen zijn ten dele maatregelen die nodig zijn vanuit welbegrepen eigenbelang en hiermee wordt, minder dan bij klimaatmitigatie en maatregelen voor goed waterbeheer, het algemeen maatschappelijk belang gediend. De maatregelen voor agrarisch waterbeheer dienen er – in aanvulling op de maatregelen voor waterkwantiteit, die ondergebracht zijn bij het thema klimaatadaptatie - op gericht te zijn om zowel de kwaliteit van het grondwater als van het oppervlaktewater te verbeteren.

Bij de verdeling van de drie deelbudgetten voor klimaat en water is alleen besproken welke typen grondgebonden maatregelen het beste gestimuleerd kunnen worden met een aanvullende ANLb-inzet. Alleen grondgebonden maatregelen komen in aanmerking, aangezien het ANLb zich beperkt tot jaarlijkse subsidiëring van beheermaatregelen op landbouwgronden en geen mogelijkheden kent voor subsidiëring van investeringen in stallen, machines etc. Op basis van de gekozen typen maatregelen is vervolgens bepaald hoe de budgetten verdeeld moeten worden over de provincies. Zo wordt voorgesteld om gelden voor maatregelen gericht op verhoging van het gehalte organische stof in akkerbouwpercelen te verdelen op basis van de

oppervlakte akkerbouw per provincie en budget voor vermindering veenoxidatie op basis van de oppervlakte veen in agrarisch gebruik per provincie.

Voor de verdeling van de gelden voor de genoemde deelbudgetten voor klimaat en water over de provincies wordt verwezen naar de hoofdstukken 5 en 6.

Algemene kanttekeningen

- A. De verdelingen per thema en per subthema over de provincies zijn per provincie opgeteld. De uiteindelijke, totale bedragen per provincie op basis van de door de BACVP meegegeven verdeling over de drie hoofdthema's (optimalisatie ANLB € 46,6 miljoen, akker- en struweelvogels € 6,96 miljoen en klimaat en water € 44 miljoen) is vervolgens uitgedrukt in percentages van het totale te verdelen bedrag (€ 96,56 miljoen voor de periode 2023-2027).
Indien in het overleg tussen Rijk en provincies de verdeling over de hoofdthema's en/of over de subthema's wordt veranderd dan moet uiteraard eerst per hoofd- en/of subthema een nieuwe berekening worden gemaakt voordat een nieuwe totale verdeling over de provincies kan worden berekend.
- B. Bij het bepalen van de inzet van de additionele middelen per provincie kunnen de provincies op grond van provinciaal beleid natuurlijk afwijken van de voor dit advies gehanteerde verdelingen over de hoofd- en subthema's, tenzij er in het overleg met het Rijk bindende afspraken gemaakt worden over die verdelingen over hoofd- en subthema's.
- C. In de opdracht aan onze commissie is gevraagd rekening te houden met de verdeling van de middelen van andere interventies in het GLB-NSP die aan dezelfde doelen bijdragen. Daarbij is gedacht aan GLBmaatregelen gericht op samenwerking of investeringsbijdragen die eveneens bijdragen aan biodiversiteitsherstel, water en klimaat. Aangezien hier nu nog te weinig over bekend is, wordt er door ons van uitgegaan dat die afstemming naderhand plaats zal kunnen vinden. De maatregelcategorieën in dit advies zijn zo globaal omschreven dat die afstemming op bijvoorbeeld de eco-regelingen in een latere fase - tijdens de implementatie van het NSP-GLB - kan plaatsvinden.

3.2 Verwerking grenswijziging tussen Zuid-Holland en Utrecht

De grenswijziging heeft zowel gevolgen voor de huidige verdeling als voor de verdeling van de additionele middelen. Met de grenscorrectie gaan een bepaalde oppervlakte veengrond, een bepaalde oppervlakte waterlopen en gaan ook oppervlaktes akker- en weidegrond over van de provincie Zuid-Holland naar de provincie Utrecht. Omdat al die data niet specifiek voor dit kleine deel van Zuid-Holland te achterhalen zijn – althans niet in de tijd die onze commissie hiervoor beschikbaar heeft – is de uiteindelijke totale toedeling van additionele middelen aan Zuid-Holland gecorrigeerd op basis van de bruto oppervlakte van het naar Utrecht over te hevelen gebied. Daarnaast is specifiek bij de berekening van het over te hevelen percentage van de middelen voor optimalisatie van het ANLB rekening gehouden met het aantal deelnemers dat van Zuid-Holland overgaat naar Utrecht. Voor de precieze berekeningen wordt verwezen naar de Exceltabellen in de bijlagen 2, 3 en 4.

3.3 Ambtelijke consultatie provincies

De ambtelijke consultatie heeft – conform de door de BACVP vastgestelde opdracht – plaatsgevonden door toezending van het concept-advies aan de interprovinciale AACVP-werkgroep Natuurbeheer met het verzoek aan te geven waar er feitelijke onjuistheden, onjuiste informatie en/of onjuiste data in het rapport staan. Deze consultatie heeft tot een aantal aanpassingen in ons eindadvies geleid.

3.4 Bestuurlijke consultatie provincies

Bestuurlijke consultatie heeft niet tijdens de opstelling van het advies plaatsgevonden. Ons advies geldt conform de opdracht als een zwaarwegend advies voor de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland.

Hoofdstuk 4 Verdeling extra middelen voor optimalisatie ANLb

4.1 Inleiding

Voor het optimaliseren van het huidige subsidiestelsel ANLb hebben wij ons vooral gebaseerd op de volgende rapporten:

- het WUR-rapport “Stelselvernieuwing in uitvoering; tussenevaluatie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer”
- het “Samenvattend rapport optimalisatieplannen” uitgebracht door BoerenNatuur.

Uitgaande van de insteek dat voor de verdeling van het additionele budget enerzijds een verdeling gemaakt kan worden op basis van de nieuwe doelen en anderzijds op basis van de verbetermogelijkheden die er zijn in het functioneren van de collectieven, zoals aangegeven in het rapport van BoerenNatuur, wordt een verdeling voorgesteld op basis van drie criteria:

- a) De inzet van de collectieven voor nieuwe maatregelen voor klimaat en water;
- b) De door BoerenNatuur zelf geconstateerde verbeterkansen bij alle collectieven;
- c) De wensen en kansen van BoerenNatuur voor de uitbreiding van ANLb op de thema's dooradering (nat en droog) en het huidige leefgebied water.

4.2 Toedeling op basis van nieuwe doelen klimaat en water

Voor de nieuwe doelen – klimaat en waterbeheer – is de volgende redenering gevolgd. Er komt € 44 miljoen extra beschikbaar voor klimaat- en watermaatregelen via het subsidiestelsel ANLB. De agrarische collectieven zullen hiervoor de “boer op moeten” en zullen deelnemers, maar ook agrariërs die nog niet met het ANLB aan de slag zijn, moeten benaderen om met de nieuwe ANLB-pakketten voor klimaat en water aan het werk te gaan. Voor de communicatie, voorlichting en werving zullen deels nieuwe medewerkers in dienst moeten worden genomen en ingewerkt. Om m deze grotendeels nieuwe taak effectief op te pakken wordt voorgesteld binnen de € 46,6 miljoen voor optimalisatie € 8,8 miljoen te verdelen over de veertig collectieven. Wij volgen daarvoor de volgende redentatie. € 8,8 miljoen is 20% van de € 44 miljoen die additioneel beschikbaar wordt gesteld voor klimaat- en watermaatregelen. De ervaring van de afgelopen decennia leert dat alleen al voor de administratie- en transactiekosten die gepaard gaan met de contracten tussen het collectief en de afzonderlijke boeren circa 20% van het door de provincie beschikbaar gestelde subsidiebudget nodig is. Tevens is dit het maximale bedrag dat in EU-verband toegestaan is als bedrag voor administratie- en transactiekosten.

De € 8,8 miljoen is echter niet bedoeld voor de reguliere transactie - en administratiekosten voor toepassing van een nieuwe set van ANLB-maatregelen. Het budget is wel bedoeld voor ontwikkelkosten. Voor de thema's klimaat- en water zullen deels nieuwe beheerpakketten ontwikkeld en uitgeschreven moeten worden. Dit heeft mogelijk tot gevolg dat ook de koppeltabel aangepast moet worden. Deze aanpassing is nodig om nieuwe typen beheermaatregelen (toe te passen door de collectieven in de contracten met individuele deelnemers) mogelijk te maken. De collectieven zullen die pakketten moeten afstemmen op de eco-regelingen en zullen als het ware een “nieuw filiaal” moeten opzetten.

Dat voor al deze activiteiten 20% boven op de additionele middelen voor klimaat en water nodig is, is geen keihard gegeven. Het is eerder een ruwe schatting. Elke provincie kan hierover overleg voeren met de collectieven en een opgave vragen van de werkelijke kosten voor het ontwikkelen en promoten van de nieuwe pakketten voor klimaat en water. Indien de provincies, de collectieven en de waterschappen goed samenwerken bij het ontwikkelen en uitwerken van de nieuwe pakketten en het benaderen van de nieuwe doelgroepen, dan kunnen deze kosten wellicht lager uitvallen. In dat geval heeft de provincie meer budget beschikbaar voor het werken aan klimaat- en waterdoelen via ANLB.

Aanbevolen wordt voor de verdeling van de genoemde € 8,8 miljoen de verdeling te volgen die gemaakt wordt voor de klimaat en watermaatregelen zoals beschreven in hoofdstuk 5.

4.3 Verdeling op basis van verbeterkansen bij huidige werkwijze van de collectieven

Voor verbeterkansen is uitgegaan van de adviezen en voorstellen in het rapport van BoerenNatuur. Daarin wordt voorgesteld om langs drie lijnen te werken aan verbetering van het functioneren van de collectieven:

1. Door versterking van kennis en motivatie van de deelnemers.
Belangrijk element daarin is het versterken van de monitoring van effecten door de deelnemers zelf. In het rapport wordt vermeld dat dit vooral nodig is voor de leefgebieden natte en droge dooradering en bij de huidige pakketten voor waterbeheer;
2. Door intensivering van de communicatie met de deelnemers;
3. Door versterking van de samenwerking met waterschappen, wildbeheereenheden, TBO's en gemeenten.²

In het rapport wordt aangegeven dat voor deze verbeteringen gemiddeld genomen per collectief € 59.000 per jaar nodig is. Voor alle 40 collectieven samen is dan een bedrag nodig van € 11,8 miljoen in de periode 2023-2027. Om echter recht te doen aan het gegeven dat de collectieven flink verschillen in grootte is ons voorstel om de collectieven een vast bedrag van € 25.000 per collectief per jaar te geven voor verbeteringen en de rest van de beschikbare € 11,8 miljoen (zijnde € 6,8 miljoen) te verdelen op basis van de aantallen deelnemers aan het ANLb per provincie. De berekening van de bedragen per provincie is te vinden in bijlage 2.

De in deze paragraaf genoemde verbeteringen kunnen gefinancierd worden uit de 20% die de collectieven mogen besteden voor transactie- en administratiekosten. Het gaat daarbij om 20% van de totale additionele toekenning voor Boerenlandvogels (€ 69,6 miljoen), voor extra dooradering (€ 26 miljoen, zie hierna) en voor verbetering werkwijzen (€ 11,8 miljoen), samen € 107,4 miljoen. De € 11,8 miljoen voor verbetering werkwijzen is ongeveer 11% van het totaal. Er blijft dan 9% over voor de reguliere administratie- en transactiekosten. Hierbij geldt wel – net als bij de bedragen die berekend worden voor inzet voor klimaat en water – dat het uiteindelijk aan de provincies is hoe zij precies omgaan met de additionele middelen. Het is geenszins zo dat de bedragen en verdelingen die in dit advies berekend zijn **binnen** de drie hoofdthema's (optimalisatie, boerenlandvogels en klimaat en water) 1-op-1 per provincie gevolgd moeten worden. Elke provincie kan binnen deze hoofdthema's eigen accenten zetten. Dat houdt in dat in overleg met de collectieven per provincie bepaald kan worden in hoeverre middelen kunnen en moeten worden toegekend voor optimalisatie van de werkwijzen van de collectieven. Hierbij geldt wel de randvoorwaarde dat maximaal 20% van de middelen, die worden ge-cofinancierd uit GLB-budgetten, besteed mag worden aan organisatie-, administratie en transactiekosten.

4 Toedeling voor uitbreiding inzet ANLb voor dooradering en leefgebied water

Er resteert na reservering van € 8,8 miljoen voor nieuwe taken en € 11,8 miljoen voor verbetering huidige werkwijzen nog een bedrag van (46,6-8,8-11,8=) € 26 miljoen voor andere vormen van optimalisatie ANLb. Wij stellen voor om dit bedrag te besteden aan het intensiveren van de inzet van het ANLb voor natte en droge dooradering en voor agrarisch waterbeheer in de huidige ANLb-leefgebieden voor deze drie doelen – samen verder aangeduid als “groenblauwe dooradering”. Wij overwegen hierbij dat deelname van boeren voor die onderdelen van het ANLb vrij sterk is achtergebleven bij de deelname aan het beheer gericht op akker- en weidevogels, terwijl vanuit diverse invalshoeken (naast biodiversiteit ook landschap, klimaat, waterbeheer) behoud en goed beheer van groenblauwe dooradering in toenemende mate van belang wordt geacht. In het rapport van BoerenNatuur wordt aangegeven dat er ook veel kansen gezien worden voor uitbreiding van beheer voor boerenlandvogels. Hiervoor wordt echter al ruimschoots extra budget beschikbaar gesteld via het additionele budget van € 69,6 miljoen voor boerenlandvogels.

² Bij sommige collectieven geldt dat ook de samenwerking met de provincie verbetering behoeft. Dit wordt echter niet in het rapport van BoerenNatuur als verbeterpunt opgevoerd.

Voor de verdeling van de beschikbare € 26 miljoen zijn volgens de commissie drie benaderingen denkbaar:

- a) Een verdeling uitgaande van het streven naar vergroting van de dooradering in elke provincie naar circa 3% (variant 1);
- b) Een verdeling waarbij uitgegaan wordt van het bieden van extra mogelijkheden voor uitbreiding van dooradering in provincies waar de dooradering als % van akker- en weiland tot nu toe achterbleef bij het gemiddelde (variant 2).
- c) Een verdeling waarbij ervan uitgegaan wordt dat elke provincie naar ANLb-dooraderingsbeheer wil toewerken voor tenminste 1% van de oppervlakte akker en weiland in de provincie.

Voor provincies waar al 1% of meer dooraderingsbeheer gerealiseerd is, wordt uitgegaan van een streven naar 50% meer dooraderingsbeheer.

Toelichtingen:

Bij variant 1. Deze variant gaat ervanuit dat in elke provincie ruimte moet komen om in 3% van de oppervlakte akkerland en weiland in de provincie beheer te subsidiëren voor dooradering of voor agrarisch waterbeheer. De beschikbare € 26 miljoen wordt vervolgens verdeeld conform de mate waarin de provincie daarin tekortschiet.

De genoemde 3% van akkers- en weilanden als streefwaarde is als volgt gemotiveerd:

- In het huidige GLB was het streven aanvankelijk om vergroening van 5% van de oppervlakte landbouwgrond aan te houden als norm voor toekenning van de extra 30% bij de hectaretoeslagen die zou worden toegekend aan “groene agrariërs”.
- In de 'Bossenstrategie' van Rijk en provincies (november 2020) en in de Europese biodiversiteitsstrategie is 10% groene dooradering van het landelijk gebied als ambitie vastgelegd. Uit de Bossenstrategie is tevens af te leiden dat de huidige dooradering op ongeveer 3% uitkomt. Ruimte bieden om toe te groeien naar 3% dooraderingsbeheer in de nu daarvoor aangewezen gebieden lijkt daarom zeker wenselijk.
- In het huidige ANLb varieert het provinciale percentage landbouwgrond met een pakket groene dooradering (binnen de oppervlakte akker- en weiland) tussen de 0,1 en 2%. Toewerken naar 3% lijkt daarom binnen een termijn van 6 tot 12 jaar niet irreëel

Bij variant 2. De provincies waar de oppervlakte dooradering minder dan 1% van de oppervlakte akker- en weide in die provincie omvat moeten in principe die oppervlakte kunnen verdubbelen. Provincies die nu al meer dan 1% dooradering hebben gerealiseerd zouden kunnen volstaan met 50% toename. De beschikbare € 26 miljoen kan dan worden verdeeld conform de oppervlaktes die per provincie nodig zijn voor de 100% dan wel 50% toename.³

Bij variant 3. Deze variant kan als een tussenweg gezien worden tussen variant 1 en variant 2. Nadeel van variant 1 is dat de provincies die tot nu toe weinig budget vrijmaken voor dooradering ineens veel extra budget daarvoor krijgen, ondanks het vermoeden dat er beleidsmatige redenen waren om niet sterk in te zetten op groenblauwe dooradering. In variant 3 wordt uitgegaan van het bieden van ruimte voor een gematigder groei voor de provincies met weinig dooraderingsbeheer en een eveneens gematigde groei voor de provincies die al boven de 1% groenblauwe dooradering zitten.

Het resultaat van de verdeling conform deze verdeelmaatstaven is te zien in onderstaande tabel 2.

In de tabel zijn de percentages opgenomen na toepassing van een correctie op basis van de overheveling van bruto oppervlak van Zuid-Holland naar Utrecht. Voor de complete rekenexercitie wordt verwezen naar de Excel-tabel in bijlage 2.

³ Kanttekening hierbij: het is zeer waarschijnlijk niet zo dat het beschikbaar komende extra budget voor dooradering voor de genoemde 100% resp. 50% voldoende zal zijn; dat hangt ervan af hoe de dooradering wordt ingevuld. In dit advies wordt alleen aangegeven hoe de gelden redelijkerwijs verdeeld kunnen worden. Of het extra budget *voldoende* is voor 50% dan wel 100% toename is een vraag die door ons niet beantwoord kan worden en die buiten de huidige opdracht ligt.

Aangezien in variant 2 de provincies met weinig dooraderingsbeheer er maar erg weinig bijkrijgen (indien er nu 0,1% dooraderingsbeheer is komt er ook maar budget voor 0,1% extra beschikbaar) kiest onze commissie uiteindelijk voor variant 3, waarbij uitgegaan wordt van groei van de provincies met weinig groenblauw dooraderingsbeheer naar ten minste 1% dooraderingsbeheer. De commissie is daarenboven van mening dat variant 3 het meeste recht doet aan de verminderen van de verschillen tussen de provincies bij de inzet van ANLb voor groenblauwe dooradering.

Tabel 2. Overzicht verdeling additioneel budget voor optimalisatie ANLb

	Voor nieuwe doelen (klim.&H2O) in euro's/jr	Voor versterking functioneren, euro's /jr	Totaal voor optimalisatie ANLb in euro's /jr cf variant 1.	Bedrag optim. bij variant 1 als % v. h. landelijk totaal	Totaal voor optimalisatie ANLb in euro's /jr cf variant 2	Bedrag optim. bij variant 2 als % van het landelijk totaal	Totaal voor optimalisatie ANLb in euro's /jr cf variant 3	Bedrag optim. bij variant 3 als % van het landelijk totaal
Groningen	€ 146.837	€ 162.024	€ 939.847	10,1%	€ 366.073	3,9%	€ 1.004.130	10,8%
Friesland	€ 304.514	€ 411.748	€ 1.474.474	15,8%	€ 1.429.094	15,3%	€ 1.197.245	12,8%
Drenthe	€ 150.749	€ 65.065	€ 721.602	7,7%	€ 476.820	5,1%	€ 645.186	6,9%
Overijssel	€ 163.598	€ 173.472	€ 995.944	10,7%	€ 1.024.883	11,0%	€ 721.652	7,7%
Gelderland	€ 139.780	€ 297.179	€ 809.831	8,7%	€ 1.437.457	15,4%	€ 1.285.759	13,8%
Flevoland	€ 56.241	€ 38.398	€ 426.100	4,6%	€ 125.101	1,3%	€ 464.056	5,0%
Utrecht	€ 115.442	€ 209.919	€ 457.701	5,2%	€ 743.003	8,1%	€ 686.048	7,4%
Zuid-Holland	€ 226.828	€ 338.927	€ 860.623	8,9%	€ 869.166	9,2%	€ 821.041	8,8%
Nrd-Holland	€ 120.361	€ 202.894	€ 571.100	6,1%	€ 773.981	8,3%	€ 357.222	3,8%
Zeeland	€ 85.246	€ 61.423	€ 563.280	6,0%	€ 368.586	4,0%	€ 507.372	5,4%
Nrd-Brabant	€ 168.894	€ 202.764	€ 1.140.608	12,2%	€ 945.830	10,1%	€ 944.689	10,1%
Limburg	€ 82.140	€ 196.187	€ 359.245	3,9%	€ 760.360	8,2%	€ 685.955	7,4%
Totalen	€ 1.760.631	€ 2.360.000	€ 9.320.354	100,0%	€ 9.320.354	100,0%	€ 9.320.354	100,0%

Bij alle varianten hoort nog wel een belangrijke kanttekening die ook terug te vinden is in het WUR-rapport "Stelselvernieuwing in Uitvoering", dat de doelgerichtheid bij de inzet van ANLb voor dooradering verhoogd dient te worden. Het ANLb wordt nu ingezet voor een te lange lijst van doelsoorten die niet allemaal doelsoorten zijn in het kader van de Habitatrichtlijn. Tevens is tot nu toe – onder meer door een gebrek aan monitoring - onduidelijk of met de huidige pakketten daadwerkelijk vooruitgang geboekt wordt bij het verbeteren van de condities voor de doelsoorten. Bij het toekennen van extra budget voor groenblauwe dooradering dient naar onze mening als voorwaarde gesteld te worden dat deze onvolkomenheden aangepakt worden.

Hoofdstuk 5 Verdeling extra middelen voor boerenlandvogels

Voor de verdeling van de extra middelen voor boerenlandvogels gaat het zoals al eerder uiteengezet om 10% van de extra € 69,6 miljoen voor dit doel, aangezien al 90% gereserveerd is voor uitvoering van het Aanvalsplan Grutto. Wat betreft de overige boerenlandvogels gaat het om akker- en struweelvogels. Daarbij heeft onze commissie ervoor gekozen om deze extra € 6,96 miljoen te verdelen op basis van de actuele populatieomvang van akker- en struweelvogels – per provincie. Voor in het rapport van SOVON "Balans Boerenlandvogels" genoemde acht soorten zijn deze data per provincie beschikbaar:

Patrijs, Zomertortel, Steenuil, Veldleeuwerik, Gele kwikstaart, Roek, Ringmus en Geelgors.

Om tot een verdeelmaatstaf te komen zijn de populatieaantallen per provincie voor deze soorten opgeteld. Daarmee wordt een gelijk gewicht toegekend aan enerzijds de akkervogels en anderzijds de struweelvogels. De voorgestelde verdeling voor 5 jaar (ofwel € 1,392 miljoen per jaar) volgt daar direct uit.

Tabel 3. Voorgestelde verdeling additionele gelden voor akker- en struweelvogels van boerenland

	Aantal akker- en struweelvogels	% van tot. populatie akker- en struweel- vogels	Toe te delen budget in euro/jr
Groningen	11.195	14,3%	€ 198.361
Friesland	5.605	7,1%	€ 99.313
Drenthe	15.839	20,2%	€ 280.647
Overijssel	8.634	11,0%	€ 152.983
Gelderland	9.441	12,0%	€ 167.282
Flevoland	2.976	3,8%	€ 52.731
Utrecht	808	1,0%	€ 14.317
Zuid-H	2.568	3,3%	€ 45.502
Noord-H	2.899	3,7%	€ 51.367
Zeeland	3.255	4,1%	€ 57.674
Noord-Br.	8.284	10,5%	€ 146.782
Limburg	7.057	9,0%	€ 125.041
Totale	78.561	100,0%	€ 1.392.000

Het populatiepercentage in bovenstaande tabel is tevens het percentage dat gehanteerd is voor de verdeling van het voor akker- en struweelvogels beschikbare budget.

Hoofdstuk 6 Verdeling extra middelen voor klimaatmaatregelen

6.1 Verdeling gelden voor klimaatmitigatie

Eerst is gezien welke typen maatregelen via ANLb kunnen bijdragen aan CO₂-vastlegging en/of aan vermindering emissies van broeikasgassen. Daarbij is onder meer op basis van het PBL-achtergronddocument “Het Klimaatakkoord: effecten en aandachtspunten” (november 2019) gekozen voor de volgende maatregelen, aangezien deze maatregelen grondgebonden zijn en als relatief effectief (ook qua verhouding kosten per opbrengst in CO₂-equivalenten) zijn beoordeeld:

- Verhogen gehalte organische stof (ofwel OS) in akkerbouwbodems;
- Aanpassing gewaskeuze en teelttechniek in akkerbouw en weidebouw, inclusief onderhoud en beheer van nieuwe boomrijen, nieuwe struweellinten, het toepassen van agroforestry, het toepassen van meer CO₂bindende gewassen en precisie-landbouw;
- Vermindering oxidatie van veenbodems, onder andere via verhoging grondwaterpeil en/of overstap naar natte teelten/paludicultures.

In het PBL-rapport zijn de potentiële effecten van deze drie maatregelen berekend. Mede op basis hiervan wordt door ons voorgesteld om de beschikbare € 17,6 miljoen (40% van de € 44 miljoen voor klimaat en water; zie hoofdstuk 3) als volgt over deze maatregel-categorieën te verdelen:

- voor verhoging OS-gehalte: 30% ofwel € 5,28 mln
- voor aanpassing teelten en teelttechnieken: 20% ofwel € 3,52 mln
- voor vermindering veenoxidatie: 50% ofwel € 8,8 mln

Hierbij geldt opnieuw de kanttekening dat deze verdeling niet inhoudt dat elke provincie het beschikbaar komende additionele geld op dezelfde wijze als hierboven moet gaan verdelen over de subthema's. Dezelfde opmerking geldt voor de verdeling hierna over subthema's binnen klimaatadaptatie en waterbeheer.

Voor de verdeling van deze gelden over de provincies zijn de volgende verdeelparameters gebruikt:

- Verhoging OS-gehalte: oppervlakte akkerbouw per provincie (conform CBS-cijfers).
- Voor aanpassing teelten en teelttechnieken: totale oppervlakte akkerbouw en weidebouw per provincie min de huidige oppervlaktes per provincie onder ANLb-beheer. De ANLb-oppervlaktes zijn in mindering gebracht, enerzijds omdat daar al diverse mogelijkheden zijn voor (stimulering van) aanpassing teelten en teelttechnieken en anderzijds omdat aanplant en beheer van boom- of struweellinten in de weidevogelgebieden als niet wenselijk wordt beschouwd, maar in de weidegebieden daarbuiten goed ingepast kan worden.
- Voor vermindering veenoxidatie is als verdeelmaatstaf gebruikt de oppervlakte dik veen (dikker dan 40 cm) per provincie zoals berekend voor de Regiegroep Veenweiden ten behoeve van de verdeling van de Impulsgelden van het Rijk in het kader van het Veenplan. Aangezien die oppervlaktes zijn afgeleid van bodemkaarten is daar ook de oppervlakte veen buiten akker- en weidebouw bij meegeteld.

Om alleen de oppervlakte onder akker of weidebouw mee te nemen zijn de oppervlaktes dik veen per provincie vermenigvuldigd met het percentage akker- en weidebouw in die provincie (oppervlakte akker- en weidebouw gedeeld door totale oppervlakte van de provincie. Dit is berekend met de daarvoor door CBS opgegeven oppervlaktes per provincie).

De berekening van de bedragen per provincie is te vinden in bijlage 3. De resulterende verdeling voor de voorgestelde ANLb-klimaatmaatregelen is weergegeven in tabel 4.

6.2 Verdeling extra middelen voor klimaatadaptatie

De verdeling van de extra gelden voor klimaatadaptatie is gebaseerd op de stimulering van twee maatregeltypen:

a) Meer water vasthouden in beekdalen en in infiltratiegebieden

Het advies is hiervoor geheel uit te gaan van de oppervlaktes infiltratiegebied per provincie in de fysisch geografische regio's Hogere zandgronden en Heuvelland als verdeelmaatstaf voor het budget voor het vasthouden van water. Het vasthouden van water in beekdalen wordt gezien als een maatregel die vooral door de waterschappen moet worden uitgevoerd, onder meer via hermeenderen van beken en het anders inrichten van beken. De oppervlakte infiltratiegebieden per provincie is via een GIS-exercitie door bureau Altenburg en Wymenga bepaald aan de hand van een kaart met intrek- en kwelgebieden die te vinden is in de zogeheten Klimaat-effectatlas. Voorgesteld wordt 30% van het budget voor klimaatadaptatie – dus € 2,64 miljoen voor de periode 2023-2027 – voor deze maatregel (waterretentie door meer water op de hogere gronden vast te houden) te reserveren en 70% (ofwel € 6,16 miljoen) voor de hiernavolgende maatregelcategorie – adaptatie aan hogere inundatiefrequenties.

b) Adaptatie aan de verwachte hogere frequentie van inundaties in beekdalen en in laaggelegen akker- en weidegebieden houdt in dat agrariërs in delen van hun gronden inundatie accommoderen, mogelijk maken of toelaten, zodat inundatie op de meer waardevolle landbouwgronden en in laaggelegen bewoonde gebieden wordt voorkomen of verminderd. Inundaties kunnen tevens bijdragen aan

verhoging biodiversiteit aangezien zo tijdelijke plas-dras-gebieden ontstaan. Daarnaast zorgt het toelaten van tijdelijke inundatie ervoor dat de noodzaak voor andere maatregelen, zoals water wegpompen en dijkverhogingen wordt verminderd.

Om het voorgestelde budget voor deze maatregel over de provincies te verdelen is wederom – bij gebrek aan een betere maatstaf - gebruik gemaakt van de door CBS opgegeven lengte aan kleine waterlopen breder dan 6 meter, in dit geval die lengtes in alle provincies. De resulterende verdeling voor de voorgestelde ANLB-klimaatmaatregelen is weergegeven in tabel 3. De onderliggende berekeningen zijn te vinden in bijlage 3.

Tabel 4. Verdeling van de gelden voor klimaatmitigatie en -adaptatie via ANLb

	Extra opslag CO ₂ organische stof	Meer opslag	Minder veen- oxidatie	Water vasthouden	Adaptatie aan meer inundatie	Totalen klimaat correctie grenswijzig- ing Utr.-ZH)	tav (na ivm klimaat als % v.h. landelijk totaal
Groningen	€ 89.410	€ 100.278	€ 97.064	€ 30.624	€ 107.269	€ 685.379	7,8%
Friesland	€ 35.514	€ 133.399	€ 444.527	€ 41.712	€ 279.109	€ 1.502.487	17,1%
Drenthe	€ 70.671	€ 94.453	€ 89.225	€ 93.984	€ 55.964	€ 777.171	8,8%
Overijssel	€ 57.861	€ 123.646	€ 190.293	€ 80.784	€ 109.025	€ 980.645	11,1%
Gelderland	€ 68.063	€ 136.410	€ 0	€ 72.336	€ 77.226	€ 683.927	7,8%
Flevoland	€ 62.423	€ 52.561	€ 17.600	€ 1.056	€ 44.326	€ 255.643	2,9%
Utrecht	€ 9.605	€ 39.535	€ 288.986	€ 5.280	€ 63.703	€ 550.226	6,3%
Zuid-H	€ 39.566	€ 63.558	€ 452.263	€ 0	€ 173.249	€ 960.915	10,9%
Noord-H	€ 15.149	€ 46.408	€ 180.042	€ 2.112	€ 112.543	€ 534.453	6,1%
Zeeland	€ 86.648	€ 73.245	€ 0	€ 1.584	€ 78.381	€ 376.851	4,3%
Noord-Br.	€ 118.822	€ 139.748	€ 0	€ 124.080	€ 102.307	€ 1.020.271	11,6%
Limburg	€ 50.268	€ 52.757	€ 0	€ 74.448	€ 29.632	€ 473.813	5,4%
	€ 704.000	€ 1.056.000	€ 1.760.000	€ 528.000	€ 1.232.000	€ 8.801.781	100,0%

Hoofdstuk 7 Verdeling extra middelen voor agrarisch waterbeheer

7.1 Grondslag voor verdeling additionele middelen voor (extra) agrarisch waterbeheer

De maatregelen die agrariërs kunnen nemen voor een betere waterkwaliteit zijn te verdelen in maatregelen voor een betere grondwaterkwaliteit en maatregelen voor een betere oppervlaktewaterkwaliteit.

Maatregelen voor het vasthouden van water in beekdalen zijn al besproken in het kader van de verdeling van gelden voor klimaatadaptatie.

Voorgesteld wordt het budget voor verbetering van waterkwaliteit gelijkelijk te verdelen over maatregelen voor oppervlaktewater en voor grondwater. Voor beide categorieën van maatregelen is dan € 8,8 miljoen beschikbaar voor de periode 2023-2027.

7.2 Verdeling van additionele middelen voor kwaliteitsverbetering oppervlaktewater

Voor de verdeling van het budget voor oppervlaktewater is tot nu toe slechts één parameter gevonden die op uniforme wijze voor het hele land is verzameld: de oppervlakte per provincie aan kleinere waterlopen (echter: breder dan 6 meter), zoals vermeld door CBS.

Hier zou bij opgeteld kunnen worden: de oppervlakte meren, kanalen en vaarwegen (niet zijnde RWS-rivieren) per provincie, zoals weergegeven door CBS. Daar is vooralsnog niet voor gekozen aangezien de oppervlakte aan kleinere waterlopen een betere afspiegeling lijkt van de totale lengte aan kleinere waterlopen per provincie en op basis van de redenering dat agrariërs vooral invloed hebben op de kleinere waterlopen die rechtstreeks aan hun percelen grenzen.

Idealiter kunnen lengtes aan primaire en secundaire waterlopen, die de waterschappen beheren, als parameter gebruikt worden. Het blijkt onmogelijk om in de beschikbare tijd te achterhalen of in alle gevallen door de waterschappen alleen de primaire en secundaire waterlopen zijn meegeteld. Bovendien zouden de data van 16 van de 21 waterschappen dan nog verdeeld moeten worden over de 7 provincies waar zij – provinciegrensoverschrijdend – waterbeheer uitvoeren. Onze conclusie is dat vooralsnog alleen de CBS-data over de oppervlakte aan kleine waterlopen per provincie op uniforme wijze zijn verzameld. Deze zijn bruikbaar en direct beschikbaar. De extra middelen voor ANLb-maatregelen voorverhoging van de kwaliteit van het oppervlaktewater zijn daarom daarop gebaseerd, nadat de CBS-oppervlaktedata per provincie zijn gecorrigeerd voor het percentage akker- en weidegrond per provincie.

De berekening van de bedragen per provincie is te vinden in bijlage 3. De resulterende verdeling is weergegeven in tabel 5 aan het eind van dit hoofdstuk.

7.3 De verdeling van additionele middelen voor verbetering grondwaterkwaliteit

Ook voor de verdeling van € 8,8 miljoen voor deze maatregelen is het lastig om adequate basisdata per provincie te vinden.

De verdeling is gebaseerd op en combinatie van de volgende data:

- a) De oppervlakte natte (land)natuur per provincie.
- b) De omvang van de - als akker- of weiland gebruikte - infiltratiegebieden per provincie.

Bij deze verdelingsmaatstaf natte landnatuur is een kritische kanttekening te plaatsen. Immers de mate waarin landbouwgebieden natte natuurgebieden beïnvloeden verschilt naar alle waarschijnlijkheid niet onaanzienlijk van provincie tot provincie. Dit is sterk afhankelijk van de mate waarin landbouw verweven is met natte natuurgebieden, van de mate waarin landbouw aanwezig is rondom de natte natuurgebieden en van de mate waarin de natte natuur beïnvloed wordt door grondwater afkomstig uit landbouwgebieden. Desondanks kan

ons inziens gesteld worden dat naarmate er een grotere oppervlakte natte landnatuurgebieden aanwezig is in een provincie de behoefte aan verbetering van de grondwaterkwaliteit in die provincie groter is.

In de nationale analyse waterkwaliteit van het Planbureau voor de Leefomgeving (2020) is een kaart opgenomen van de gebieden waar de grondwaterkwaliteit ontoereikend is voor grondwaterafhankelijke natuur, voor grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren en voor drinkwaterwinningen. Daarop is te zien dat deze problemen vooral spelen in de provincies Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Drenthe en in delen van Gelderland (de Achterhoek), Utrecht (Utrechtse Heuvelrug), Noord-Holland (in het Gooi en in de duinen), Zuid-Holland (duinen en Goeree-Overflakkee), Groningen en Friesland (de oppervlaktewateren nabij de Waddenzee).

De oppervlakte infiltratiegebieden plus de oppervlakte natte natuur per provincie is tot op zekere hoogte een vrij goede benadering van de oppervlakte weide en akkerland waar extra beperkingen wenselijk zijn. Op dit moment is er naar de mening van onze commissie geen betere parameter voorhanden.

De resulterende verdeling is te vinden in tabel 5 hieronder.

Tabel 5. Voorstel voor verdeling additionele middelen voor ANLB-maatregelen verbetering waterkwaliteit

Provincie	Additioneel budget voor kwaliteitsverbetering oppervlaktewater	Additioneel budget voor kwaliteitsverbetering grondwater	Totalen voor verbetering waterkwaliteit	Totalen water als % v. landelijk totaal na correctie i.v.m. grenswijziging. Utrecht -ZH
Groningen	€ 153.242	€ 107.491	€ 260.733	7,4%
Friesland	€ 398.728	€ 169.498	€ 568.226	16,1%
Drenthe	€ 79.949	€ 292.925	€ 372.874	10,6%
Overijssel	€ 155.750	€ 263.285	€ 419.036	11,9%
Gelderland	€ 110.322	€ 219.570	€ 329.892	9,4%
Flevoland	€ 63.322	€ 14.355	€ 77.677	2,2%
Utrecht	€ 91.004	€ 18.292	€ 109.296	3,1%
Z.-Holland	€ 247.498	€ 18.602	€ 266.101	7,6%
N.-Holland	€ 160.775	€ 17.424	€ 178.199	5,1%
Zeeland	€ 111.973	€ 25.020	€ 136.993	3,9%
N-Brabant	€ 146.152	€ 389.161	€ 535.314	15,2%
Limburg	€ 42.332	€ 224.375	€ 266.708	7,6%
Totalen	€ 1.761.048	€ 1.760.000	€ 3.521.048	100%

Hoofdstuk 8 Het totale resultaat per provincie

Het totale resultaat per provincie volgt uit de optelling van de bedragen per subthema.

Dit is weergegeven in tabel 6.

Tabel 6. Totale bedragen en percentages

	Alle extra euro's voor klimaat, water, optimalisatie en a&s-vogels als % van het totaal	Totale bedragen voor de periode '23-'27 excl. budget voor Aanvalsplan Grutto
Groningen	9,7 %	€ 9.438.319
Friesland	14,3 %	€ 13.993.696
Drenthe	8,7 %	€ 8.514.084
Overijssel	9,5 %	€ 9.275.386
Gelderland	11,0 %	€ 10.683.671
Flevoland	4,0 %	€ 3.861.729
Utrecht	6,6 %	€ 6.399.568
Zuid-Holland	9,2 %	€ 8.988.992
Noord-Holland	4,8 %	€ 4.714.687
Zeeland	4,8 %	€ 4.708.971
Noord-Brabant	10,8 %	€ 10.557.553
Limburg	6,6 %	€ 6.423.343
Totalen	100,0%	€ 97.560.000

Opmerkingen bij deze tabel

- Het totaal te verdelen bedrag voor de hele periode is (conform de voorlopige verdeling die in de BACVP is vastgesteld, zie hoofdstuk 1) € 160,2 miljoen. Er is tevens met het Rijk afgesproken dat € 62,64 miljoen (90% van de € 69,6 miljoen voor boerenlandvogels) daarvan gereserveerd wordt voor het Aanvalsplan Grutto. Resteert voor de overige doelen (klimaat en water, optimalisatie ANLb en akker en struweelvogels) samen: € 97,56 miljoen.
- De totale bedragen zijn indicatief, aangezien er in het kader van het NSP-GLB nog geen definitieve overeenstemming is met het Rijk over de verdeling van de budgetten over de thema's. Onze commissie adviseert niet over de totale bedragen, zij adviseert alleen over de percentages ofwel de te hanteren verdeelsleutels per thema.

In bijlage 4 zijn de onderliggende berekeningen te vinden. Vergelijking met de huidige bestedingen aan ANLb is niet zinvol aangezien het in het huidige ANLb om geheel andere doelen gaat.

Hoofdstuk 9 Naar een integrale herverdeling van de ANLb-middelen

9.1 Inleiding

Het voert te ver om hier een uitgebreide terugblik te geven op het proces dat heeft geleid tot de huidige verdeling van de middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer dat vanaf 2016 geldt. Wel moet worden vastgesteld dat aan de verdeling, die bij de decentralisatie van het natuurbeleid naar de provincies en de aanpassing van het subsidiestelsel agrarisch natuur- en landschapsbeheer in de periode 2014-2015 tot stand kwam, een duidelijke doelstelling ten grondslag lag: alleen nog werken aan behoud en herstel van de Europees beschermde en bedreigde soorten in het boerenland. Daarbij lag van meet af aan sterk de nadruk op de sterke achteruitgang van de weidevogels en in mindere mate op de bescherming van akker- en struweelvogels, waar ook van een sterke achteruitgang sprake is. Vele akker- en struweelvogels behoren echter niet tot de Europese prioritaire soorten, wel tot de nationale Rode Lijstsoorten.

Er zijn twee oorzaken aan te wijzen waarom bij de verdeling indertijd aan de geformuleerde doelstelling afbreuk is gedaan. Allereerst was van een sterke lobby sprake, zowel van de agrarische collectieven als van een aantal provincies, om toch nog zoveel mogelijk door te kunnen gaan met agrarisch landschapsbeheer zoals dat opgebouwd was met behulp van de eerdere subsidieregelingen voor agrarisch natuurbeheer (SAN/pSAN en SNL-A). Daarvoor zijn binnen het ANLb de categorieën natte en droge dooradering in het leven geroepen en vervolgens is daarbij een reeks bedreigde soorten gezocht die naar verwachting van inzet van ANLb in die zones zouden profiteren. De criteria voor het aanwijzen van gebieden voor natte en droge dooradering waren aanzienlijk minder scherp geformuleerd dan voor de aanwijzing van weidevogelgebieden. Ook in het rapport “Stelselvernieuwing in uitvoering, tussenevaluatie ANLb” van de WUR (Boonstra et. al.) dat begin dit jaar door de minister van LNV aan de Tweede Kamer is toegezonden, wordt hierop gewezen.

Een tweede belangrijke oorzaak ligt in het feit dat de ten tijde van de voorloper van het ANLb (de SAN) ontstane verdeling van middelen in de overgang naar het ANLb om pragmatische redenen in belangrijke mate is gehandhaafd. In deze verdeling was van scheefgroei sprake. In de voor de uitvoering van de SAN opgestelde natuurbeheerplannen waren in enkele provincies zeer ruim begrensde toepassingsgebieden opgenomen, de zogeheten “ruime jas gebieden”. In een enkele provincie was zelfs nagenoeg de hele provincie als ruime jas gebied begreep en kon iedereen aanvragen zonder dat er veel aandacht was voor de effectiviteit van dit beleid.

In 2015 is de provinciale besturen al door de Commissie Schaap geadviseerd om enkele jaren na de start van het nieuwe stelsel in 2016 tot een herziening van de verdeling van de middelen te komen. Daartoe is geen initiatief genomen. Wel hebben de gezamenlijke provincies de hiervoor genoemde tussenevaluatie (WUR, 2021) laten uitvoeren. Maar op basis van deze evaluatie is niet alsnog tot een meer fundamentele herziening besloten en wordt de historisch gegroeide verdeling van ANLb-middelen ook voor de periode 2022-2027 aangehouden.

Nu er extra budget beschikbaar komt en dat budget expliciet gelabeld is voor enerzijds boerenlandvogels en anderzijds voor klimaat- en watermaatregelen via het ANLb, blijkt het toch mogelijk om in de historisch gegroeide verdeling enige verschuiving aan te brengen. Maar ten principale blijft de noodzaak van een meer fundamentele heroverweging bestaan, in het bijzonder vanuit het oogpunt van effectiviteit van het ANLb.

9.2. Herverdeling bestaande ANLb-gelden, doelgericht en op basis van objectieve data

Naar de mening van onze commissie is het gewenst in de komende periode te komen tot een herverdeling van de bestaande ANLb-geldstroom via een objectieve, op effecten voor biodiversiteit gestoelde, evaluatie van het huidige ANLb-beheer. Ook in het WUR-rapport "Stelselvernieuwing in uitvoering" wordt bepleit om – vooral wat betreft de inzet van ANLb voor natte en droge dooradering - te komen tot een objectievere, beter op de feitelijke verspreiding van soorten gebaseerde inzet van het ANLb.

Er zouden daarvoor naar onze mening audits per leefgebied moeten plaatsvinden om te bezien of het in de periode 2016 – 2021 uitgevoerde beheer, dat in de periode 2022-2027 in feite wordt voortgezet, effectief is of binnen enkele jaren zal leiden tot de nagestreefde effecten (behoud en toename doelsoorten). Op basis van de audits kan vervolgens besloten worden om bepaalde beheermaatregelen in een gebied te intensiveren, in te krimpen of zelfs geheel te beëindigen of om de begrenzing van leefgebieden aan te passen. In het verleden zijn dergelijke ingrijpende keuzen ook gemaakt, zoals het besluit om na decennia van Relatienota- en SAN-beheer te stoppen met botanisch beheer op boerenland en de besluiten om te stoppen met de lichtere weidevogelpakketten en met te kleine gebieden voor weidevogelbeheer.

De verdeling van de additionele middelen voor akker- en struweelvogels (zie hoofdstuk 5) is een eerste voorbeeld hoe een mogelijke herverdeling opgepakt kan worden. Hier heeft een verdeling van, overigens schaarse, middelen plaats gevonden op basis van de aantallen van acht akker- en struweelvogelsoorten in de twaalf provincies. Ook de verdeling van middelen voor waterretentie voor klimaatadaptatie naar rato van het oppervlak infiltratiegebieden is een voorbeeld van een verdeling van middelen op een objectieve grondslag. Hiermee worden vier maatschappelijke doelen tegelijk gediend:

- verminderen wateroverlast in de boezemwatergangen en in de beekdalen bij hoosbuien en langdurige hevige regenval;
- voeding van grondwater voor grondwaterafhankelijke natuur; - vergroting grondwatervoorraden voor drinkwater; en
- vermindering droogteschade op droogtegevoelige zandgrond.

Na zes jaar ANLb-beheer – dus in 2022 - zal ons inziens opnieuw moeten worden bezien welke maatregelen effectief zijn en aantoonbaar hebben geleid tot behoud of herstel van natuurwaarden. Ook moet worden bepaald welke omvang van beheer gewenst is op basis van de ecologische eisen van de gekozen doelsoorten. Zoals al eerder gemeld geeft het WUR-rapport "Stelselvernieuwing in uitvoering" aan dat dit vooral opnieuw moet worden bezien voor de leefgebieden natte en droge dooradering.

Pas dan kan worden besloten maatregelen aan te passen of de subsidiëring van maatregelen – na afloop van de lopende beschikkingen - stop te zetten. Het is vervolgens aan de collectieven om pakketten aan te passen of stop te zetten. Tevens zal besloten moeten worden in hoeverre landschapsbeheer gecontinueerd moet worden, ook wanneer daarmee geen aantoonbare bijdrage geleverd wordt aan Europees beschermde soorten of nationale Rode Lijstsoorten. Zoals in paragraaf 6.1 is aangegeven, is het met het oog op klimaatmitigatie voor het behoud en goed beheer van opgaande landschapselementen wenselijk om het agrarisch landschapsbeheer uit te breiden.⁴

⁴ In dit kader is het ook relevant om te beseffen dat het ANLb beperkingen kent wanneer het er om gaat biodiversiteitsdoelen optimaal te kunnen dienen. Een voorbeeld is de maatregel "Niets doen" in het landschapsbeheer, met het doel landschapselementen oud te laten worden in plaats van er periodiek hakhoutbeheer op toe te passen. Doorgaans is het voortdurend terugzetten van landschapselementen

9.3. Heroriëntatie in breder perspectief

Onderliggend geldt dat het ANLb niet los gezien kan worden van andere maatregelen die gericht zijn op het behoud en het verbeteren van de biodiversiteit in het landelijk gebied. We denken dan aan vermindering van emissies naar water, bodem en lucht, behoud en herstel van landschappelijke kwaliteit, verbetering water- en bodemkwaliteit, tegengaan van bodemdaling en het bijdragen aan klimaatadaptatie. De budgetten die voor deze acties al beschikbaar zijn, worden net als het ANLb meestal sectoraal beschikt. Een integrale en gebiedsgerichte aanpak zal idealiter tot de beste resultaten leiden. Een ambitieus provinciaal bestuur kan hier het verschil maken. Daar is een nauwe samenwerking voor nodig met andere overheden, in het bijzonder ook met waterschappen en gemeenten. Onze commissie is om die reden verbaasd dat waterschappen en gemeenten bij de uitvoering van het ANLb op dit moment nauwelijks zijn betrokken. Zeker waterschappen zijn bij de toedeling van de geoormerkte additionele middelen (zie paragraaf 9.4.) een onmisbare partner.

De door ons bepleite fundamentele herziening van het ANLb, die uiteindelijk in 2028 definitief en in een gefaseerd proces vorm zou moeten krijgen, moet tegen de achtergrond van het geschetste bredere perspectief plaats vinden. Dit leidt ertoe dat de bestaande geldstroom voor ANLb ter discussie wordt gesteld en dat heeft gevolgen voor de continuïteit van het beheer door (een deel van) de collectieven. Hierbij ontstaat het risico dat jarenlang gevoerd beheer niet kan worden gecontinueerd. Deels doordat mogelijk andere prioriteiten worden gesteld, deels doordat dit beheer als onvoldoende effectief voor het verbeteren van de biodiversiteit wordt beschouwd. Bij de voorgestelde heroverweging dient dit nadrukkelijk bij de bestuurlijke afwegingen te worden betrokken.

Ons advies voor de verdeling van de additionele middelen vanaf 2022 is een kleine eerste stap in de gewenste richting. Een nadere uitwerking van onze voorstellen zou wenselijk zijn geweest. Maar gezien de zeer beperkte tijd die wij beschikbaar hebben voor het opstellen van dit advies, moeten wij ons tot de hoofdlijnen van een gewenste aanpak beperken. Omdat een deel van de opdracht die ons is meegegeven een vooruitblik betreft naar een toekomstige, meer integrale, aanpak, schetsen wij tenslotte een mogelijke ‘agenda voor de toekomst’, waarbij wij een onderscheid maken tussen de korte termijn (paragraaf 9.4.) en de middellange termijn (paragraaf 9.5.).

9.4 Een eerste stap naar een meer integrale inzet van het ANLb

Allereerst is het nodig om te omschrijven wat de commissie onder een meer integrale inzet verstaat. Onder integrale inzet verstaan wij dat de ANLb-pakketten en -maatregelen voor de Europees bedreigde soorten in het landelijk gebied worden ingezet in samenhang met en als onderdeel van de beleidsdoelen die gelden voor water, bodem, klimaat en landschap. Ons staat een inzet voor ogen waarbij het instrumentarium gericht op verbetering van de kwaliteit van water, bodem en lucht, van landschapskwaliteit en klimaatadaptie door het ANLb wordt ondersteund. Er is daarbij van een win-winsituatie sprake. Middelen die voor kwaliteitsverbetering van water, bodem, lucht, klimaatadaptie en landschap beschikbaar komen kunnen in een integrale aanpak mede ook door agrarisch natuurbeheer worden gerealiseerd.

De crux hierbij is een samenhangende inzet van middelen voor natuur-, landschaps-, water- en bodembeheer in gebiedsprocessen. Op gebiedsniveau kan een doelmatige en elkaar versterkende inzet van middelen het beste vorm gegeven worden. Het gaat niet zozeer om meer integraal vormgegeven ANLb-pakketten maar om een inzet van ANLb in samenhang met andere instrumenten en regelingen in kansrijke gebieden. Dit wordt ondersteund door het WUR-rapport Stelselherziening in uitvoering, waarin wordt gepleit voor het zoeken naar meer synergie met andere opgaven in gebiedsprocessen.

vooral ingegeven door het streven naar het behoud van een cultuurhistorisch gewenst landschapsbeeld en niet ingegeven door streven naar behoud en herstel van biodiversiteit. Een beheerder zou beloond moeten kunnen worden voor de meerwaarde die het met rust laten van landschapselementen oplevert voor de biodiversiteit (bijv. meer houtwalvogels, betere foerageermogelijkheden voor vleermuizen). Binnen de Europese regels is dat echter maar beperkt mogelijk (een maximale bonus van 20%) omdat de grondslag voor beheersvergoedingen opbrengstderving en verrichte arbeid is.

Van een zekere afstemming is overigens al sprake omdat de begrenzing van de gebieden voor ANLb van meet af aan sterk is verbonden met de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland. Ook zijn in het verleden de gebieden waar ANLb mogelijk is gemaakt mede bepaald door het streven landschappelijke kwaliteit te behouden via agrarisch landschapsbeheer. De afstemming op het water- en klimaatbeleid van provincies en waterschappen ontbreekt echter grotendeels in veel provincies. Gezien het besluit om een deel van de additionele GLB-middelen te reserveren voor water en klimaat, zal die afstemming de komende jaren alsnog, maar door de beperkte omvang van de additionele middelen, slechts in bescheiden mate plaatsvinden. Dit zal in ieder geval moeten gebeuren door gebieden aan te wijzen en te begrenzen waar ANLb ingezet wordt voor water- en klimaatdoelen. Bij voorkeur gebeurt dit al in de provinciale Natuurbeheerplannen die eind 2022 vastgesteld gaan worden.

Voor een meer integrale inzet van het ANLb-instrumentarium voor het realiseren van rijks en provinciale doelstellingen in het landelijk gebied zal ANLb dus zoveel mogelijk onderdeel moeten worden van de gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied of daarop afgestemd moeten worden.

Hiervoor zijn naar het oordeel van de commissie – gezien het feit dat de gebiedsgerichte aanpak in elke provincie andere doelen en accenten kent, anders wordt opgezet en in een andere fase verkeert – vrijwel geen algemene aanbevelingen te formuleren. Elke provincie kent een eigen aanpak en zal zelf moeten gaan bepalen hoe het ANLb kan worden verbonden aan gebiedsgerichte projecten in het landelijke gebied en daaraan ondersteunend kan worden gemaakt.

Als algemene lijn kan voor de korte termijn kan wel de volgende koppeling met andere beleidsinstrumenten worden aanbevolen. Bij het toekennen van ANLb-subsidies voor klimaat en water kan als voorwaarde gesteld worden dat aanvragen van agrariërs alleen gehonoreerd worden indien de betrokken agrariër ook aantoonbaar op bedrijfsniveau stappen zet om – meer dan wettelijk is vereist – te werken aan terugdringen van emissies van CO₂ en van verontreinigende stoffen naar water, bodem en lucht⁵. Er zijn meerdere suggesties te doen waarop provincies de ANLb-inzet voor klimaat en water kan verbinden met de overige beleidsinstrumenten voor het bereiken van klimaat en waterdoelen. Wij noemen hier enkele kansrijke mogelijkheden:

- Provincies kunnen via de subsidiebeschikkingen⁶ voor de collectieven bepalen dat de inzet van ANLb-budget voor klimaat en water extra of zelfs hoofdzakelijk ingezet wordt in gebieden waar gebiedsprojecten lopen die gericht zijn op klimaat- en watermaatregelen.
- Provincies kunnen afspraken maken met waterschappen over de inzet van klimaat- en waterpakketten. In het uiterste geval kan zelfs worden afgesproken dat de waterschappen de aanvragen voor agrarisch waterbeheer gaan afhandelen en dat zij collectieven actief gaan ondersteunen. Een andere mogelijkheid is dat in de afspraken met collectieven wordt vastgelegd dat zij bij de afhandeling van aanvragen voor agrarisch waterbeheer nauw samenwerken met de waterschappen. In feite is dat ook noodzakelijk om te voorkomen dat agrarisch waterbeheer wordt vergoed zonder dat dit werkelijk tot resultaten leidt. Zo is bijvoorbeeld het vergoeden van aanpassingen in het agrarische beheer op slechts enkele percelen in een stroomgebied vrijwel zinloos. In overleg met het waterschap zal bepaald moeten worden dat er voor een heel beekdal of stroomgebied een bepaald percentage van de agrarische percelen moet participeren om een significant resultaat te kunnen behalen. Deze aanpak sluit aan bij die voor de verbetering van de weidevogelstand. Hier worden geen ad hoc pakketten meer afgesloten, maar vindt op herstel van de weidevogelbestand gericht beheer plaats in kansrijke weidevogelgebieden als geheel.
- Provincies kunnen de toekenning van extra ANLb-middelen aan een agrarisch collectief eventueel ook koppelen aan afspraken over de realisatie van bufferzones rondom en verbindingszones

⁵ Aandachtspunt hierbij is dat in de huidige systematiek de collectieven dit zullen moeten gaan implementeren. ⁶ Dit kan geregeld worden via de subsidiebeschikkingen voor de organisatiekosten van de collectieven.

tussen Natura2000-gebieden.⁶ Dit kan door aan aanvragen binnen de bufferzones en/of verbindingzones voorrang te geven.

- Naast het bovenstaande is het aan te bevelen om de inzet van het ANLb te versterken en bevorderen door in het kader van de toedeling van de GLB-middelen in Nederland in het Nationaal Strategisch Plan GLB vast te leggen dat de extra inkomenssteun voor agrariërs die voldoen aan vergroeningseisen (onder meer) verkregen kan worden door deelname aan het ANLb. Op deze wijze wordt ook de inzet van de pijler 1 middelen in het GLB ondersteunend aan het bereiken van de klimaat-, water- en biodiversiteitsdoelen in de ANLb-lijn.
- Tevens steunen wij in dit verband de suggestie in het WUR-rapport Stelselherziening in uitvoering om de agrarische collectieven te stimuleren om zich te ontwikkelen naar bredere gebiedscoöperaties – met deelname van niet agrarische partijen – die zich behalve op biodiversiteit en landschapsbeheer ook richten op (met name) klimaat- en waterdoelstellingen.

Een belangrijk positief effect van een beter geïntegreerde, meer gebiedsgerichte en onderling beter afgestemde inzet van middelen en instrumenten is dat stapeling van inkomsten uit diverse blauwe en groene diensten voor landbouwbedrijven vaker mogelijk wordt. Dit vergroot de mogelijkheden voor het ontwikkelen van natuurinclusieve vormen van landbouw met goede inkomensperspectieven. Een voorbeeld is het in veenweidegebieden combineren van regelingen voor weidevogels, waterpeilverhoging, waterberging, waterretentie en koolstofvastlegging. Een aandachtspunt hierbij is dat bij stapeling van diverse subsidievormen strijdigheid kan ontstaan met de Europese staatssteunregels. Het verdient aanbeveling de mogelijkheden voor stapeling hetzij in het NSP-GLB vast te stellen hetzij in de Catalogus Groenblauwe diensten vast te leggen. Langs die wegen kan sneller Europese goedkeuring verkregen worden dan wanneer regelingen achteraf apart aan de EU ter goedkeuring moeten worden voorgelegd.

9.5. Op weg naar een meer integrale inzet van het ANLb op middellange termijn

Voor de gewenste fundamentele en gefaseerde herziening op middellange termijn stelt de commissie de volgende stappen voor.

1. De provincies maken in 2022 een opzet voor de aanpak van de evaluatie van de effectiviteit van het gevoerde beleid voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Dat er voor de evaluatie geen uniform uitgevoerde nulmeting beschikbaar is, maakt het opstellen van evaluaties lastig, maar niet onmogelijk. Zowel voor de boerenlandvogels als voor diverse soorten die bij de beheermatregelen in de gebieden voor dooradering worden nagestreefd, zijn objectieve, landelijke verspreidingsdata beschikbaar bij de Nationale Databank Flora en Fauna en bij het Netwerk Ecologische Monitoring. Daarnaast leveren diverse provinciale natuuronderzoeksprogramma's een goede basis voor objectieve evaluaties.
In het plan van aanpak moet een realistische fasering worden aangegeven waarin de herverdeling stapsgewijs kan worden geëffectueerd en niet effectief gebleken beheer afgebouwd.
2. Er moeten op basis van het plan van aanpak audits per beheergebied plaatsvinden om te bezien of het in de periode 2016 – 2021 uitgevoerde beheer, dat in de periode 2022-2027 in feite wordt voortgezet, effectief is of binnen enkele jaren zal leiden tot de nagestreefde effecten.
3. Mede op basis hiervan moet worden bezien welke pakketten effectief zijn en aantoonbaar hebben geleid tot behoud of herstel van natuurwaarden. Ook moet worden bepaald welke omvang van beheer gewenst is. Pas dan kan worden besloten pakketten en pakketeisen aan te passen of de subsidiëring van pakketten – na afloop van de lopende beschikkingen – stop te zetten. Tevens zal besloten moeten worden in hoeverre landschapsbeheer gecontinueerd moet worden ook wanneer daarmee geen aantoonbare bijdrage geleverd wordt aan Europees beschermde soorten of nationale Rode Lijstsoorten.

⁶ Dit vereist wel dat de bufferzones rond en verbindingzones tussen N2000-gebieden in de provinciale Natuurbeheerplannen begrensd en vastgelegd worden.

4. Daarnaast moeten provincies ambitie tonen door de nu nog sectoraal beschikbare budgetten voor ANLb en klimaatadaptatie, water, bodem en landschap te verbinden in een gerichte aanpak naar kansrijke gebieden.
5. Specifiek voor het ANLb moeten de gezamenlijke provincies besluiten hoe het beschikbare budget vanuit de vastgestelde doelstelling moet worden toebedeeld aan de genoemde doelen: biodiversiteit, water, klimaat, bodem en landschap. Een geheel objectief besluit over deze verdeling is overigens niet mogelijk. Er zal een bestuurlijke keuze moeten worden gemaakt, omdat het relatieve belang van al deze doelen niet op basis van objectieve maatstaven te meten valt. Bovendien zal er altijd spanning zijn tussen Brusselse eisen, de wensen van de minister van LNV en de gewenste eigen provinciale bestuurlijke ruimte.
6. Er moeten, zo objectief mogelijk, maatstaven worden bepaald voor een toedeling van de aldus geormerkte middelen over de twaalf provincies. In dit advies hebben we voor de additionele middelen daar al een voorschot op genomen. Onze voorstellen zijn uiteraard voor verbetering vatbaar als er zich nieuwe ontwikkelingen voordoen.
7. Per provincie kan het aldus toebedeelde budget voor ANLb eventueel worden vergroot door de sectoraal beschikbare budgetten voor het beleid op het gebied van klimaat, water, bodem en landschap deels via het ANLb te bestemmen.

Wij beseffen dat het voor vele partijen een flink groeiproces zal vergen om te komen tot een meer integrale inzet van het ANLb en tot sterkere integratie met de aanpak in een gebiedsgerichte aanpak. Het is met het oog daarop aan te bevelen extra stimulansen in te voeren voor agrarische collectieven die dit als eerste gaan oppakken.

Bijlage 1 De opdracht en de samenstelling van de externe commissie

Beschrijving van de opdracht

Aan de externe commissie wordt gevraagd een advies uit te brengen over de verdeling van de *additionele* ANLb middelen die in het GLB-NSP beschikbaar komen, gebaseerd op de doelen die iedere provincie met het ANLb dient te bereiken. De huidige contracten/beschikkingen in het reguliere ANLb blijven gehonoreerd en worden komende GLB-periode voortgezet.

Het advies zal worden toegepast op de *additionele* middelen, zowel die in 2023 beschikbaar komen als eventuele overhevelingen gedurende de looptijd van het GLB-NSP.

Nieuwe beleidsprioriteiten gericht op bijvoorbeeld stikstof, overgangsgebieden of landbouwtransitie, die mogelijk volgen uit keuzes die het huidige Kabinet maakt bij een beleidsrijke begroting of die worden gemaakt bij de formatie van een nieuw Kabinet, maken nu geen onderdeel uit van deze opdracht.

Wel bevat het advies een procesbeschrijving hoe in de toekomst naar de totale opgave van het ANLb gekeken kan worden. Tevens wordt er gevraagd om aanbevelingen te doen over de wijze waarop ANLb integraler ingezet kan worden als instrument om doelstellingen in het landelijk gebied te realiseren.

De commissie brengt een advies uit over de verdeling van ANLb middelen. Het gaat hierbij om een integraal advies wat de volgende vier onderdelen meeneemt:

1. Categorie klimaat

- De categorie klimaat is nieuw binnen het ANLb en kent als doel het vastleggen van CO₂ maar ook klimaatadaptatie.
- Het kader voor de categorie wordt gevormd door de opgaven en maatregelen uit het Klimaatakkoord en de Nationale Klimaatadaptatiestrategie.

- De commissie wordt gevraagd een optimale inzet van de beschikbare middelen over de doelen per provincie te adviseren.

2. Categorie water

- De categorie water bestaat al binnen het ANLb en kent de volgende beheerfuncties; verbeteren waterkwaliteit, vernatting, waterberging en water vasthouden.
- Binnen de middelen voor het onderdeel water wordt verbinding gezocht met de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de provinciale doelen uit de regionale waterprogramma's. Focus in het agrarisch gebied ligt op tegengaan van af-, - en uitspoeling negatieve output van de agrarische sector, tegengaan verdroging en bufferen van klimaatextremen.
- De commissie wordt gevraagd een optimale inzet van de beschikbare middelen over de doelen per provincie te adviseren. Wanneer een verdeling op basis van KRW doelen en kosten te complex blijkt, kan gekozen worden om een verdeling te baseren op gegevens zoals oppervlakte/lengte tochten, vaarten, oppervlaktewater en overige beschikbare data omtrent waterkwantiteit in het agrarisch gebied.

3. Aanvalsplan Grutto/Boerenlandvogels

- Het aanvalsplan Grutto zal deels gefinancierd gaan worden via de systematiek van het ANLb. Het aanvalsplan kent een eigen verdeling van middelen. Er wordt hierbij ingezet op vooraf vastgestelde kansrijke weidevogelgebieden in zeven provincies. De commissie hoeft geen advies uit te brengen over de verdeling van deze middelen.
- 10% van het budget wat beschikbaar komt voor het Aanvalsplan Grutto kan worden ingezet voor boerenlandvogels in andere gebieden, zijnde niet-weidevogelgebieden. Dit budget heeft wel een verdeling. De commissie wordt gevraagd een onderbouwde verdeling te geven. Het gaat hierbij om het bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor boerenlandvogels in niet weidevogelgebied.

4. Actualisatie en optimalisatie huidige ANLb

- De huidige contracten/beschikkingen in het reguliere ANLb blijven gehonoreerd en worden komende GLBperiode voortgezet. Hierdoor richt het advies zich in eerste instantie op de additionele middelen. Wel wordt in het advies een procesbeschrijving opgenomen waarin wordt beschreven hoe in de toekomst naar de totale opgave van het ANLb en de verdeling van de middelen gekeken kan worden.
- Er wordt gevraagd om aanbevelingen te doen over de wijze waarop ANLb integraler ingezet kan worden als instrument om doelstellingen in het landelijk gebied te realiseren.
- Er komen extra middelen beschikbaar voor de optimalisatie van het ANLb. Voor deze middelen dient een verdeling te komen. Als input voor de onderbouwde verdeling kan gebruik worden gemaakt van:
 - De tussenevaluatie ANLb: Stelselvernieuwing in uitvoering; tussenevaluatie van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (2021)
 - Het Samenvattend rapport optimalisatieplannen BoerenNatuur (2020).

Daarnaast wordt bij dit onderdeel meegenomen dat er een provinciegrens wijziging heeft plaatsgevonden tussen de provincies Zuid-Holland en Utrecht. Bij de totstandkoming van het advies dient rekening te worden gehouden met de verdeling van de middelen van andere interventies in het GLB-NSP die aan dezelfde doelen bijdragen.

Om tot dit advies te komen dient de commissie als volgt te werk te gaan:

- De commissie gaat onafhankelijk te werk.
- Waar nodig wordt ecologische en geografische expertise gevraagd van onafhankelijke experts van buiten de commissie.
- Informatie en data uit eerdere adviezen en commissies betreffende de verdeling van ANLb middelen wordt meegenomen in het advies.
- Provincies leveren via een uniforme informatie uitvraag benodigd basismateriaal aan. Indien de commissie hierop aanvullend een gespreksronde met de provincies nodig acht om goed inzicht in de provinciale opgaven te krijgen, kan hierin worden voorzien.
- De commissie komt met een zwaarwegend advies. De verdeling wordt zo gepresenteerd dat deze direct over te nemen is door de BACVP. De uitkomsten worden ter kennisname gedeeld met het IPO-bestuur.

Rol werkgroep Natuurbeheer

De werkgroep Natuurbeheer krijgt de mogelijkheid om een controle te doen op feitelijke onjuistheden. Het gaat hier nadrukkelijk niet om een reactie op de uitkomsten van het advies, de commissie dient haar werk onafhankelijk te kunnen uitvoeren.

Rol BAC's

De verbreding van het ANLb met klimaat en waterdoelen raakt de beleidsvelden van de BAC Klimaat en Energie en de BAC Ruimtelijke Ontwikkeling, Water en Wonen. Deze BAC's zullen de opdracht aan de commissie en het advies ter kennisname ontvangen.

Samenstelling commissie

De externe commissie omvat een voorzitter en vijf leden. De leden zijn gevraagd op basis van bestuurlijke ervaring en/of ecologische en inhoudelijke kennis van het ANLb-stelsel. De commissie wordt inhoudelijk en organisatorisch ondersteund door een externe ingehuurd deskundige en door een senior medewerker van BIJ12. De leden zijn:

- Gerard Beukema, voorzitter
- Ernst Oosterveld (ecoloog)
- Peter van de Boel (ANLB-deskundige)
- Lambert Verheijen (deskundige m.b.t. waterbeheer)
- Inhoudelijk secretaris: Torben Mulder (adviesburo Partners for Innovation)
- Organisatorisch secretaris: Herman Cohen Stuart (BIJ12)

Planning

Datum	Activiteit
13 september	Start commissie
Eind oktober	Commissie rapporteert uitkomst aan BACVP
Begin november	Bespreking en vaststelling advies in BACVP en informeren IPO-bestuur over het resultaat

De commissie dient voor eind oktober een zwaarwegend advies op te leveren. Dit is om drie redenen van belang:

- Het GLB-NSP dient uiterlijk 31 december gereed te zijn. Dan moet ook duidelijk zijn hoe de financiën eruit komen te zien. Provincies hebben voor hun financiële begroting komende september al een indicatie nodig van de benodigde contrafinanciering.
- Provincies starten in het najaar met het Natuurbeheerplan voor 2023. Hierin geven zij aan welke gebieden in aanmerking kunnen komen voor het ANLb. Dit is mede afhankelijk van het advies van de commissie.
- Daarnaast hebben de agrarische collectieven tijd nodig om deelnemers te werven in de gebieden die nu nog niet met het ANLb bediend worden.

BIJLAGE 2. BEREKENINGEN VERDELINGEN VOOR OPTIMALISATIE ANLB EN VOOR AKKER- EN STRUWEELVOGELS

BIJLAGE 2B. Optimalisatie ANLB

Beschikbaar: 46,6 mln voor periode 2023 t/m 2027

Nodig voor optimalisatie huidige collectieven 11,8 mln (59.000 per collectief per jaar; voor 40 collectieven: 2,36 mln/jr).
optimalisatie huidige werkwijze resteert voor voorbereiding inzet voor nieuwe doelen en hoger doelbereik m.b.t. dooradering: 34,8 mln.
mln: 8,8 mln (1,76 mln/jr) voor werven agrariërs in nieuwe gebieden voor nieuwe doelen; dit als een opslag van 20% van de daarvoor te besteden 44 mln.
provincies o.b.v. oppervlakte natte en droge dooradering per provincie; te besteden voor optimalisatie dooradering.
dooradering zijn 2 varianten opgesteld. Zie de toelichting bij de hulptabel "Verdelingsvoorstellen m.b.t extra dooradering".

Na reservering 11,8 mln voor
Voorstel m.b.t. verdeling resterende 34,8
Resterende 26 mln (5,2 mln/jr): verdelen over de
Voor de verdeling van de 26 mln voor hoger doelbereik

	Verdeling t.b.v. nwe doelen (klim. & water)	In euro's per jaar:	T. b.v. versterking functioneren collectieven, euro's /jr (*)	Variant 1 (**) Extra dooradering als % v. totaal aan extra ha dooradering	Variant 1. Euro's/jr voor extra dooradering	Variant 2(*) Extra ha dooradering als % v. totale extra	Variant 2. Euro's/jr voor extra dooradering	Variant 1. Totaal voor optimalisatie ANLb in euro's /jr	Variant 1. Totaal voor optimalisatie ANLb als % v.h. totaal (na corr UtZH)	Variant 2. Totaal voor optimalisatie ANLb in euro's /jr	Variant 3. Euro's/jaar voor extra dooradering	Variant 3. Totalen tbv optimalisatie ANLb, euro's/jr	Variant 3. Totalen tbv optimalisatie ANLb, in %'s v.totaal	Variant 3. Totalen tbv optimalisatie %'s, na corr. Ut-ZH
Groningen	€ 663.772	€ 132.754	€ 162.024	12,4%	€ 645.068	1,4%	€ 71.294	€ 939.847	10,1%	€ 366.073	€ 709.351	€ 1.004.130	10,8%	10,8%
Friesland	€ 1.572.532	€ 314.506	€ 411.748	14,4%	€ 748.219	13,5%	€ 702.839	€ 1.474.474	15,8%	€ 1.429.094	€ 470.990	€ 1.197.245	12,8%	12,8%
Drenthe	€ 624.468	€ 124.894	€ 65.065	10,2%	€ 531.644	5,5%	€ 286.862	€ 721.602	7,7%	€ 476.820	€ 455.227	€ 645.186	6,9%	6,9%
Overijssel	€ 928.113	€ 185.623	€ 173.472	12,2%	€ 636.849	12,8%	€ 665.789	€ 995.944	10,7%	€ 1.024.883	€ 362.557	€ 721.652	7,7%	7,7%
Gelderland	€ 613.945	€ 122.789	€ 297.179	7,5%	€ 389.863	19,6%	€ 1.017.489	€ 809.831	8,7%	€ 1.437.457	€ 865.791	€ 1.285.759	13,8%	13,8%
Flevoland	€ 298.783	€ 59.757	€ 38.398	6,3%	€ 327.945	0,5%	€ 26.946	€ 426.100	4,6%	€ 125.101	€ 365.901	€ 464.056	5,0%	5,0%
Utrecht	€ 681.853	€ 136.371	€ 224.618	1,9%	€ 96.712	7,3%	€ 382.014	€ 457.701	5,2%	€ 743.003	€ 325.060	€ 686.048	7,4%	7,7%
Zuid-H	€ 1.110.744	€ 222.149	€ 324.228	6,0%	€ 314.247	6,2%	€ 322.790	€ 860.623	8,9%	€ 869.166	€ 274.665	€ 821.041	8,8%	8,5%
Noord-H	€ 621.168	€ 124.234	€ 202.894	4,7%	€ 243.973	8,6%	€ 446.853	€ 571.100	6,1%	€ 773.981	€ 30.094	€ 357.222	3,8%	3,8%
Zeeland	€ 455.175	€ 91.035	€ 61.423	7,9%	€ 410.822	4,2%	€ 216.129	€ 563.280	6,0%	€ 368.586	€ 354.915	€ 507.372	5,4%	5,4%
Noord-Br.	€ 905.656	€ 181.131	€ 202.764	14,6%	€ 756.712	10,8%	€ 561.935	€ 1.140.608	12,2%	€ 945.830	€ 560.794	€ 944.689	10,1%	10,1%
Limburg	€ 325.562	€ 65.112	€ 196.187	1,9%	€ 97.945	9,6%	€ 499.061	€ 359.245	3,9%	€ 760.360	€ 424.656	€ 685.955	7,4%	7,4%
Totalen	€ 8.801.771	€ 1.760.354	€ 2.360.000	100,0%	€ 5.200.000	100,0%	€ 5.200.000	€ 9.320.354	100,0%	€ 9.320.354	€ 5.200.000	€ 9.320.354	100,0%	100,0%

(*): de bedragen zijn overgenomen uit de hulptabel hieronder m.b.t. Versterking huidige collectieven
(**): de percentages in de kolommen F en H zijn overgenomen uit de kolommen I resp. K in de hulptabel "Verdelingsvoorstellen m.b.t extra dooradering"

en verhoging met 50% in provincies waar de oppervlakte dooradering nu 1% of meer is van de oppervlakte akker + weidegrond in die provincie.

						Extra dooradering; variant 1			Extra dooradering; variant 2		Extra dooradering; variant 3	
Provincie	Oppervl akker + weide in 100 ha	Totale oppervl. ANLb in ha	% akker+weid e in ANLB	Aantal ha natte & droge door- adering + waterbeheer	Natte&droge dooradering +waterbeheer ; % v.tot. akker- en weiland	Toe te voe- gen op weg naar 3% doorade-ring + wa- terbeheer	Toe te voegen in ha's	Toe te voegen ha als % van totale toevoeging	Extra dooradering: 50% extra indien nu 1% of meer, 100% extra indien nu <1%	Toe te voegen ha als % van totale toevoeging	Variant 3. Toevoeging tbv 1% dooradering, andere prov. 50% erbij	Variant 3. Extra ha's als % v.h. totaal aan extra dooradering
Groningen	1.612	7.994	5,0%	127	0,1%	2,9%	4.709	12,4%	127	1,4%	1.485	13,6%
Friesland	2.238	20.006	8,9%	1252	0,6%	2,4%	5.462	14,4%	1252	13,5%	986	9,1%
Drenthe	1.464	2.046	1,4%	511	0,3%	2,7%	3.881	10,2%	511	5,5%	953	8,8%
Overijssel	1.945	5.545	2,9%	1186	0,6%	2,4%	4.649	12,2%	1186	12,8%	759	7,0%
Gelderland	2.157	7.276	3,4%	3625	1,7%	1,3%	2.846	7,5%	1813	19,6%	1.813	16,6%
Flevoland	814	1.066	1,3%	48	0,1%	2,9%	2.394	6,3%	48	0,5%	766	7,0%
Utrecht	689	8.485	12,3%	1361	2,0%	1,0%	706	1,9%	681	7,3%	681	6,3%
Zuid-H	1.148	17.672	15,4%	1150	1,0%	2,0%	2.294	6,0%	575	6,2%	575	5,3%
Noord-H	859	14.960	17,4%	796	0,9%	2,1%	1.781	4,7%	796	8,6%	63	0,6%
Zeeland	1.128	849	0,8%	385	0,3%	2,7%	2.999	7,9%	385	4,2%	743	6,8%
Noord-Br.	2.175	4.018	1,8%	1001	0,5%	2,5%	5.524	14,6%	1001	10,8%	1.174	10,8%
Limburg	831	2.503	3,0%	1778	2,1%	0,9%	715	1,9%	889	9,6%	889	8,2%
Totaal	17.060	92.420	5,4%	13220	0,8%	2,2%	37.960	100,0%	9263	100,0%	10.886	100,0%

Hulptabel voor verdeling 11,8 mln voor versterking collectieven over de provincies

Provincie	Aantal collectieven	Vast bedrag per collectief, euro's/ jr	Aantal deelnemers aan ANLb	6,8 mln verdeeld o.b.v. aantal deelnemers, in euro's p.jr.	Totalen per provincie in euro's p.jr
Groningen	3	€ 75.000	669	€ 87.024	€ 162.024
Friesland	7	€ 175.000	1820	€ 236.748	€ 411.748
Drenthe	1	€ 25.000	308	€ 40.065	€ 65.065
Overijssel	3	€ 75.000	757	€ 98.472	€ 173.472
Gelderland	3	€ 75.000	1708	€ 222.179	€ 297.179
Flevoland	1	€ 25.000	103	€ 13.398	€ 38.398
Utrecht	4	€ 100.000	958	€ 124.618	€ 224.618
Zuid-H	8	€ 200.000	955	€ 124.228	€ 324.228
Noord-H	4	€ 100.000	791	€ 102.894	€ 202.894
Zeeland	1	€ 25.000	280	€ 36.423	€ 61.423
Noord-Br.	4	€ 100.000	790	€ 102.764	€ 202.764
Limburg	1	€ 25.000	1316	€ 171.187	€ 196.187
Totaal	40	€ 1.000.000	10455	€ 1.360.000	€ 2.360.000

BIJLAGE 3. BEREKENINGEN VERDELINGEN T.B.V. KLIMAAT EN WATER

Klimaatmitigatie in akkers via onderwerken gewasresten

Totaal te verdelen budget: 20% van alle budget voor klimaatmitigatie (0,2 x(40% van 44 mln = 17,6 mln)=) 3,52 mln voor periode 2023 t/m 2027

NB: Bij de oppervlakte akkerland is meegeteld de oppervlakte voedergewassen. Data CBS voor 2021.

Provincie	Oppervlak-te per jaar akker-grond in ha akkerland euro x	% v. totaal aan	Verdeling budget, in 1000	Budget in euro's
Groningen	92.900	12,7%	€ 447	€ 89.410
Friesland	36.900	5,0%	€ 178	€ 35.514
Drenthe	73.430	10,0%	€ 353	€ 70.671
Overijssel	60.120	8,2%	€ 289	€ 57.861
Gelderland	70.720	9,7%	€ 340	€ 68.063
Flevoland	64.860	8,9%	€ 312	€ 62.423
Utrecht	9.980	1,4%	€ 48	€ 9.605
Zuid-H	41.110	5,6%	€ 198	€ 39.566
Noord-H	15.740	2,2%	€ 76	€ 15.149
Zeeland	90.030	12,3%	€ 433	€ 86.648
Noord-Br.	123.460	16,9%	€ 594	€ 118.822
Limburg	52.230	7,1%	€ 251	€ 50.268
Totaal	731.480			€ 704.000

Provincie	Oppervl.ak-ker + weide in km2	AF: huidige oppvl. ANLb in km2	Km2 akker- en weiland na aftrek km2 ANLb	% v. totaal aan akker- en weiland buiten ANLb	Verdeling budget, in euro x 1000	Budget per jaar in euro's	Akker- + weideoppvl. buiten ANLb (% v. totaal)
Groningen	1.612	80	1.532	9,5%	€ 501	€ 100.278	9,5%
Friesland	2.238	200	2.038	12,6%	€ 667	€ 133.399	12,6%
Drenthe	1.464	21	1.443	8,9%	€ 472	€ 94.453	8,9%
Overijssel	1.945	56	1.889	11,7%	€ 618	€ 123.646	11,7%
Gelderland	2.157	73	2.084	12,9%	€ 682	€ 136.410	12,9%
Flevoland	814	11	803	5,0%	€ 263	€ 52.561	5,0%
Utrecht	689	85	604	3,7%	€ 198	€ 39.535	3,7%
Zuid-H	1.148	177	971	6,0%	€ 318	€ 63.558	6,0%
Noord-H	859	150	709	4,4%	€ 232	€ 46.408	4,4%
Zeeland	1.128	9	1.119	6,9%	€ 366	€ 73.245	6,9%
Noord-Br.	2.175	40	2.135	13,2%	€ 699	€ 139.748	13,2%
Limburg	831	25	806	5,0%	€ 264	€ 52.757	5,0%
Totaal	17.060	927	16.133	100,0%	€ 5.280	€ 1.056.000	100,0%

Klimaatmitigatie in veengronden met akker- of weiland

Provincie	Dik veen (cf. rapp. Impulsgelden) in ha's	In % van totaal	% akker of weiland in hele prov.	Ha's veen (cf Impuls) in akker of weide	Als % van totaal	Budget/jr (voorstel)	Oppvl. weidevogelbe heer 2019 (cf. 6e VRN)	Oppvl. dik veen min oppvl. weidev.beheer	Oppvl. dik veen min oppvl. weidev.beheer als % v.totaal
Groningen	5.513	3,5%	0,669	3.691	5,5%	€ 97.064	6.944	0	0,0%
Friesland	30.224	19,2%	0,559	16.902	25,3%	€ 444.527	18.475	11.749	13,3%
Drenthe	5.194	3,3%	0,546	2.837	5,0%	€ 89.225	663	4.531	5,1%
Overijssel	12.726	8,1%	0,569	7.235	10,8%	€ 190.293	4.359	8.367	9,5%
Gelderland	870	0,6%	0,420	365	0,0%	€ 0	760	110	0,1%
Flevoland	1.962	1,2%	0,337	662	1,0%	€ 17.600	3.650	0	0,0%
Utrecht	23.108	14,7%	0,476	10.988	16,4%	€ 288.986	7.124	15.984	18,1%
Zuid-H	48.757	31,0%	0,353	17.196	25,7%	€ 452.263	16.345	32.412	36,6%
Noord-H	28.761	18,3%	0,238	6.846	10,2%	€ 180.042	13.704	15.057	17,0%
Zeeland	337	0,2%	0,585	197	0,0%	€ 0	28	309	0,3%
Noord-Br.	0	0,0%	0,428	0	0,0%	€ 0	2.306	0	0,0%
Limburg	0	0,0%	0,376	0	0,0%	€ 0	184	0	0,0%
Totaal	157.452	100,0%		66.919	100,0%	€ 1.760.000	74.542	88.519	100,0%

Klimaatadaptatie: inundaties toestaan / accomoderen

Provincie	Oppvl overig binnenwater in km2 (CBS)	% akker of weiland in hele prov.	Oppvl. ov. b.water in akker- of weiland	Verdeling o.b.v. oppvl ov.b.water in akker & weide; in mln. euro's	In euro's p. jr	Totalen voor klim. adaptatie in euro's/jr.	Voor de weidevogelprovincies	
Groningen	61	0,669	41	€ 0,54	€ 107.269	€ 137.893	€ 137.893	
Friesland	190	0,559	106	€ 1,40	€ 279.109	€ 320.821	€ 320.821	
Drenthe	39	0,546	21	€ 0,28	€ 55.964	€ 149.948		
Overijssel	73	0,569	42	€ 0,55	€ 109.025	€ 189.809	€ 189.809	
Gelderland	70	0,420	29	€ 0,39	€ 77.226	€ 149.562		
Flevoland	50	0,337	17	€ 0,22	€ 44.326	€ 45.382		
Utrecht	51	0,476	24	€ 0,32	€ 63.703	€ 68.983	€ 68.983	
Zuid-H	187	0,353	66	€ 0,87	€ 173.249	€ 173.249	€ 173.249	
Noord-H	180	0,238	43	€ 0,56	€ 112.543	€ 114.655	€ 114.655	
Zeeland	51	0,585	30	€ 0,39	€ 78.381	€ 79.965		
Noord-Br.	91	0,428	39	€ 0,51	€ 102.307	€ 226.387		
Limburg	30	0,376	11	€ 0,15	€ 29.632	€ 104.080		
Totaal	1.073	0,463	469	€ 6,16	€ 1.232.734	€ 1.760.734	€ 1.005.410	57,1%

Waterbeheer: versterking infiltratie

Provincie	Percentages van totale oppervl. infiltratiegebied (conform GISanalyse)	Euro's /jr voor water vasthouden
Groningen	5,8%	€ 30.624
Friesland	7,9%	€ 41.712
Drenthe	17,8%	€ 93.984
Overijssel	15,3%	€ 80.784
Gelderland	13,7%	€ 72.336
Flevoland	0,2%	€ 1.056
Utrecht	1,0%	€ 5.280
Zuid-H	0,0%	€ 0
Noord-H	0,4%	€ 2.112
Zeeland	0,3%	€ 1.584
Noord-Br.	23,5%	€ 124.080
Limburg	14,1%	€ 74.448
Totaal	100,0%	€ 528.000

Waterbeheer: vermindering eutrofiëring en verontreiniging oppervl.water/ reductie toevoer van nutriënten en bestrijdingsmiddelen uit landbouw

Te verdelen budget: 50% van alle budget voor waterbeheer (17,6 mln), d.w.z. 8,8 mln voor periode 2023 t/m 2027

Verdelingsmaatstaf: oppervlakte overig kleine oppervlaktewateren conform CBS-Statline waarbij die oppervlakte vermenigvuldigd is met het percentage van de provincie in akker of weiland

Provincie	Oppvl overig binnenwater in km2 (CBS)	% akker of weiland in hele prov.	Oppvl. ov. b.water in akker- of weiland in km2	Verdeling o.b.v. oppvl ov.b.water in akker& weiland in mln. euro's	In euro's p. jr
Groningen	61	0,669	41	€ 0,77	€ 153.242
Friesland	190	0,559	106	€ 1,99	€ 398.728
Drenthe	39	0,546	21	€ 0,40	€ 79.949
Overijssel	73	0,569	42	€ 0,78	€ 155.750
Gelderland	70	0,420	29	€ 0,55	€ 110.322
Flevoland	50	0,337	17	€ 0,32	€ 63.322
Utrecht	51	0,476	24	€ 0,46	€ 91.004
Zuid-H	187	0,353	66	€ 1,24	€ 247.498
Noord-H	180	0,238	43	€ 0,80	€ 160.775
Zeeland	51	0,585	30	€ 0,56	€ 111.973
Noord-Br.	91	0,428	39	€ 0,73	€ 146.152
Limburg	30	0,376	11	€ 0,21	€ 42.332
Totaal	1.073	0,437	469	€ 8,80	€ 1.760.000

Provincie						
	Oppvl.akker + weide in infiltratiegebied in km2	Natte natuur in km2 (CBS)	Totaal infiltrr.gebied+natte natuur	Km2 gwb + ovbw+n.nat.per prov.; % van km2 voor NL.	Budget tbv schoner grondwater in euro's x 1000 ('23- '27)	Budget schoner grond-water, euro's/jr
Groningen	293,7	53	347	6,1%	€ 537	€ 107.491
Friesland	398,7	148	547	9,6%	€ 847	€ 169.498
Drenthe	896,8	48	945	16,6%	€ 1.465	€ 292.925
Overijssel	772,2	77	849	15,0%	€ 1.316	€ 263.285
Gelderland	690,2	18	708	12,5%	€ 1.098	€ 219.570
Flevoland	9,3	37	46	0,8%	€ 72	€ 14.355
Utrecht	50	9	59	1,0%	€ 91	€ 18.292
Zuid-H	0	60	60	1,1%	€ 93	€ 18.602
Noord-H	21,2	35	56	1,0%	€ 87	€ 17.424
Zeeland	16,7	64	81	1,4%	€ 125	€ 25.020
Noord-Br.	1189,2	66	1.255	22,1%	€ 1.946	€ 389.161
Limburg	711,7	12	724	12,7%	€ 1.122	€ 224.375
Totaal	5049,7	627	5.676,7	100,0%	€ 8.800	€ 1.760.000

Totalen klimaat en water

Provincie	Extra OS	Meer CO2opslag	Minder veen- oxidatie	Water vasthouden (obv oppvl. Infiltratiegebied)	Adaptatie aan meer inundatie	Totalen tav klimaatmaatregelen	Idem, na correctie i.v.m grenswijziging ZH -Utrecht	Gecorrigeerde totalen tav klimaat als % v.landelijk totaal		Kwaliteit oppervl. water	Kwaliteit grondwater	Totalen tav watermaatregelen	Totalen water als % v. landelijk totaal	Totalen water als % v. landelijk totaal na correctie ivm grenwijz.UZH	Totalen Klimaat én water	Tot. Klim+water na correctie i.v.m grenswijziging ZH -Utrecht	Bedrag klim+ water als % v. landelijk to-taal, na grens-corr. Ut-ZH	Akker- + weideoppvl. buiten ANLb (% v. totaal)	Besteding ANLB- gelden in 2020
Groningen	€ 89.410	€ 100.278	€ 97.064	€ 30.624	€ 107.269	€ 424.646	€ 424.646	8,0%	Groningen	€ 153.242	€ 107.491	€ 260.733	7,4%	7,4%	€ 685.379	€ 685.379	7,8%	9,5%	8,4%
Friesland	€ 35.514	€ 133.399	€ 444.527	€ 41.712	€ 279.109	€ 934.261	€ 934.261	17,7%	Friesland	€ 398.728	€ 169.498	€ 568.226	16,1%	16,1%	€ 1.502.487	€ 1.502.487	17,1%	12,6%	19,3%
Drenthe	€ 70.671	€ 94.453	€ 89.225	€ 93.984	€ 55.964	€ 404.297	€ 404.297	7,7%	Drenthe	€ 79.949	€ 292.925	€ 372.874	10,6%	10,6%	€ 777.171	€ 777.171	8,8%	8,9%	5,3%
Overijssel	€ 57.861	€ 123.646	€ 190.293	€ 80.784	€ 109.025	€ 561.609	€ 561.609	10,6%	Overijssel	€ 155.750	€ 263.285	€ 419.036	11,9%	11,9%	€ 980.645	€ 980.645	11,1%	11,7%	7,2%
Gelderland	€ 68.063	€ 136.410	€ 0	€ 72.336	€ 77.226	€ 354.035	€ 354.035	6,7%	Gelderland	€ 110.322	€ 219.570	€ 329.892	9,4%	9,4%	€ 683.927	€ 683.927	7,8%	12,9%	14,1%
Flevoland	€ 62.423	€ 52.561	€ 17.600	€ 1.056	€ 44.326	€ 177.966	€ 177.966	3,4%	Flevoland	€ 63.322	€ 14.355	€ 77.677	2,2%	2,2%	€ 255.643	€ 255.643	2,9%	5,0%	1,0%
Utrecht	€ 9.605	€ 39.535	€ 288.986	€ 5.280	€ 63.703	€ 407.109	€ 431.883	8,2%	Utrecht	€ 91.004	€ 18.292	€ 109.296	3,1%	3,4%	€ 516.405	€ 550.226	6,3%	3,7%	7,2%

Zuid-H	€ 39.566	€ 63.558	€ 452.263	€ 0	€ 173.249	€ 728.635	€ 703.862	13,3%	Zuid-H	€ 247.498	€ 18.602	€ 266.101	7,6%	7,3%	€ 994.736	€ 960.915	10,9%	6,0%	9,3%
Noord-H	€ 15.149	€ 46.408	€ 180.042	€ 2.112	€ 112.543	€ 356.253	€ 356.253	6,7%	Noord-H	€ 160.775	€ 17.424	€ 178.199	5,1%	5,1%	€ 534.453	€ 534.453	6,1%	4,4%	9,7%
Zeeland	€ 86.648	€ 73.245	€ 0	€ 1.584	€ 78.381	€ 239.858	€ 239.858	4,5%	Zeeland	€ 111.973	€ 25.020	€ 136.993	3,9%	3,9%	€ 376.851	€ 376.851	4,3%	6,9%	2,7%
Noord-Br.	€ 118.822	€ 139.748	€ 0	€ 124.080	€ 102.307	€ 484.957	€ 484.957	9,2%	Noord-Br.	€ 146.152	€ 389.161	€ 535.314	15,2%	15,2%	€ 1.020.271	€ 1.020.271	11,6%	13,2%	6,6%
Limburg	€ 50.268	€ 52.757	€ 0	€ 74.448	€ 29.632	€ 207.106	€ 207.106	3,9%	Limburg	€ 42.332	€ 224.375	€ 266.708	7,6%	7,6%	€ 473.813	€ 473.813	5,4%	5,0%	9,3%
Totalen	€ 704.000	€ 1.056.000	€ 1.760.000	€ 528.000	€ 1.232.734	€ 5.280.733	€ 5.280.733	100,0%	Totalen	€ 1.761.048	€ 1.760.000	€ 3.521.048	100,0%	100,0%	€ 8.801.781	€ 8.801.781	100,0%	100,0%	100,0%
Controle	€ 704.000	€ 1.056.000	€ 1.760.000	€ 528.000	€ 1.232.734	€ 5.280.734	€ 5.280.734		Controle	€ 1.761.048	€ 1.760.000	€ 3.521.048	100%	100%	€ 8.801.782	€ 8.801.782	100%		

BIJLAGE 4. BEREKENING TOTAAL PERCENTAGE PER PROVINCIE

Totalen t.b.v. klimaat en water				
Provincie	Totalen t.b.v watermaatregelen	Totalen Klimaat én water	Bedragen na correctie i.v.m grenswijziging ZH -Utrecht	Bedrag klim+ water als % v. landelijk to- taal, na grens-corr. Ut-ZH
Groningen	€ 260.733	€ 685.379	€ 685.379	7,8%
Friesland	€ 568.226	€ 1.502.487	€ 1.502.487	17,1%
Drenthe	€ 372.874	€ 777.171	€ 777.171	8,8%
Overijssel	€ 419.036	€ 980.645	€ 980.645	11,1%
Gelderland	€ 329.892	€ 683.927	€ 683.927	7,8%
Flevoland	€ 77.677	€ 255.643	€ 255.643	2,9%
Utrecht	€ 109.296	€ 516.405	€ 550.226	6,3%
Zuid-H	€ 266.101	€ 994.736	€ 960.915	10,9%
Noord-H	€ 178.199	€ 534.453	€ 534.453	6,1%
Zeeland	€ 136.993	€ 376.851	€ 376.851	4,3%
Noord-Br.	€ 535.314	€ 1.020.271	€ 1.020.271	11,6%
Limburg	€ 266.708	€ 473.813	€ 473.813	5,4%
Totalen	€ 3.521.048	€ 8.801.781	€ 8.801.781	100,0%

Referentiewaarden
Akker- + wei- deoppvl. buiten ANLb, % v.h. landelijk totaal
9,5%
12,6%
8,9%
11,7%
12,9%
5,0%
3,7%
6,0%
4,4%
6,9%
13,2%
5,0%
100,0%

Totalen voor alle extra maatregelen cf. variant 2 m.b.t. dooradering		
Alle extra euro 's (klim+ optim.+ v.totaal	Alle extra euro's (klim+ bedragen voor H20 + optim.+ periode '22-'27 a&s-vogels), in a&s-vogels), als euro's/jr	Totale H20 + optim.+ %
€ 1.249.813	6,4%	€ 6.248.383
€ 3.030.895	15,5%	€ 15.152.815
€ 1.534.638	7,9%	€ 7.672.351
€ 2.158.511	11,1%	€ 10.791.376
€ 2.288.666	11,7%	€ 11.442.078
€ 433.475	2,2%	€ 2.167.138
€ 1.338.645	6,9%	€ 6.692.492
€ 1.844.484	9,5%	€ 9.221.410
€ 1.359.800	7,0%	€ 6.798.256
€ 803.111	4,1%	€ 4.015.118
€ 2.112.882	10,8%	€ 10.563.256
€ 1.359.214	7,0%	€ 6.795.329
€ 19.514.135	100,0%	€ 97.560.001

Totalen voor alle extra maatregelen cf. variant 3 m.b.t. dooradering		
Alle extra H20 + optim.+ periode a&s-vogels), in euro's/jr	Alle extra Totale euro 's (klim+ euro's (klim+ bedragen H20 + optim.+ voor a&s-vogels), '22-'27 als % v.totaal	
€ 1.887.870	9,7%	€ 9.438.319
€ 2.799.046	14,3%	€ 13.993.696
€ 1.703.003	8,7%	€ 8.514.084
€ 1.855.280	9,5%	€ 9.275.386
€ 2.136.968	11,0%	€ 10.683.671
€ 772.430	4,0%	€ 3.861.729
€ 1.280.054	6,6%	€ 6.399.568
€ 1.797.995	9,2%	€ 8.988.992
€ 943.041	4,8%	€ 4.714.687
€ 941.897	4,8%	€ 4.708.971
€ 2.111.742	10,8%	€ 10.557.553
€ 1.284.809	6,6%	€ 6.423.343
€ 19.514.135	100,0%	€ 97.560.001

Extra bedragen voor optimalisatie ANLB plus akker- en struweelvogels o.b.v. variant 2

	Voor optimalisatie ANLb in euro's /jr	Voor akker- en struweelvogels; in euro's/jr	Extra voor a.&s.vogels plus optima-lisatie; in euro's/jr	Extra voor a.&s.vogels + optimalisatie; als % vh lande-lijk totaal na correctie ivm grenswijziging	Extra voor a.&s.vogels + optimalisatie; als % vh totaal voor 12 prov.	
Provincie						
Groningen	€ 366.073	€ 198.361	€ 564.434	€ 564.434	5,3%	
Friesland	€ 1.429.094	€ 99.313	€ 1.528.407	€ 1.528.407	14,3%	
Drenthe	€ 476.820	€ 280.647	€ 757.467	€ 757.467	7,1%	
Overijssel	€ 1.024.883	€ 152.983	€ 1.177.866	€ 1.177.866	11,0%	
Gelderland	€ 1.437.457	€ 167.282	€ 1.604.739	€ 1.604.739	15,0%	
Flevoland	€ 125.101	€ 52.731	€ 177.832	€ 177.832	1,7%	
Utrecht	€ 743.003	€ 14.317	€ 757.320	€ 788.418	7,4%	
Zuid-H	€ 869.166	€ 45.502	€ 914.668	€ 883.569	8,2%	
Noord-H	€ 773.981	€ 51.367	€ 825.347	€ 825.347	7,7%	
Zeeland	€ 368.586	€ 57.674	€ 426.261	€ 426.261	4,0%	
Noord-Br.	€ 945.830	€ 146.782	€ 1.092.612	€ 1.092.612	10,2%	
Limburg	€ 760.360	€ 125.041	€ 885.401	€ 885.401	8,3%	
Totalen	€ 9.320.354	€ 1.392.000	€ 10.712.354	€ 10.712.354	100,0%	

Extra bedragen voor optimalisatie ANLB plus akker- en struweelvogels o.b.v. **variant 3**

	Voor optimalisatie ANLb in euro's /jr	Voor akker- en struweelvogels; in euro's/jr	Voor a.&s.vogels plus optimalisatie tezamen; in euro's/jr	Voor a.&s.vogels + optimalisatie; als % vh landelijk totaal na correctie ivm grenswijziging	Voor a.&s.vogels + optimalisatie; als % vh totaal voor 12 prov.	
Provincie						
Groningen	€ 1.004.130	€ 198.361	€ 1.202.491	€ 1.202.491	11,2%	
Friesland	€ 1.197.245	€ 99.313	€ 1.296.558	€ 1.296.558	12,1%	
Drenthe	€ 645.186	€ 280.647	€ 925.832	€ 925.832	8,6%	
Overijssel	€ 721.652	€ 152.983	€ 874.635	€ 874.635	8,2%	
Gelderland	€ 1.285.759	€ 167.282	€ 1.453.041	€ 1.453.041	13,6%	
Flevoland	€ 464.056	€ 52.731	€ 516.787	€ 516.787	4,8%	
Utrecht	€ 686.048	€ 14.317	€ 700.365	€ 729.827	6,8%	
Zuid-H	€ 821.041	€ 45.502	€ 866.543	€ 837.080	7,8%	
Noord-H	€ 357.222	€ 51.367	€ 408.588	€ 408.588	3,8%	
Zeeland	€ 507.372	€ 57.674	€ 565.047	€ 565.047	5,3%	
Noord-Br.	€ 944.689	€ 146.782	€ 1.091.471	€ 1.091.471	10,2%	
Limburg	€ 685.955	€ 125.041	€ 810.996	€ 810.996	7,6%	
Totalen	€ 9.320.354	€ 1.392.000	€ 10.712.354	€ 10.712.354	100,0%	